

A HÉT

SZERKESZTI és KIADJA

KISS JÓZSEF.

18. szám.

XV. évfolyam.

Csász. és kir. udvari és
kamara-fényképész

Yher Ödön

≡ BUDAPEST ≡
IV., Kossuth Lajos-utca 7
A Nemzeti Kaszinó mellett.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

VIII., Rökk Szilárd-utca 18. sz.

BEREGI OSZKÁR MINT CONSTANTIN

A „BIZÁNCZ” CZIMŰ DRÁMÁBAN

HA ŐSZÜL A HAJA,
HASZNÁLJA A HIRNEVES

Ára 2 korona **Stella-vizet** 2 korona
mely nem fest, hanem a haj eredeti színét adja vissza.

Kapható egyedül **Zoltán Béla** gyógyszer-tárában.

Ő csász. és kir. fensége József főherceg udvari szállítója.

BUDAPEST, V., SZABADSÁG-TÉR,
SÉTATÉR-UTCZA SARKÁN.

A HÉT

ELŐFIZETÉSI ÁRA

egy évre 20 korona,
fél évre 10 korona.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST

VIII., Röck Szilárd-utca 18. sz.

A TAVASZI ÉS NYÁRI DIVAT LEGUJABB TERMÉKEI DÚS VÁLASZTÉKBAN ES A LEGJUTANYOSABB GYÁRI ARAKBAN KAPHATÓK

SZEKULESZ R.

művirág- és disztoll-gyárában.

**Budapest, IV. ker.,
Károly-utca 4. és 5.**

Kalapvirágok, tolldiszkek, kócsagtollak, tollboák. Alkalmi ajándékok, finom disztárgyakban. Menyasszonyi koszorúk, és díszek a legújabb divat szerint. Színházi, alkalmi és sirkoszorúk szalag és nyomattal, bármily kivitelben; különlegességek dísznövények és pálmákban.

Eladás nagyban és kicsinyben.

Sürgőnyczim

Szekulesz, Károly-utca.

ALAPITTATOTT 1860-BAN.

HARISNYAVILÁG

LUKÁCS M. Budapest, IV., Kigyó-utca 5.

Legelőnyösebb bevásárlási forrás

női, férfi- és gyermekharisnya-különlegességekben.
NAGY VÁLASZTÉK. HATÁROZOTT OLCSÓ ÁRAK.

Minden családnak

saját jól felfogott érdekében csakis a

Kathreiner-féle Kneipp-maláta kávé

szabadna pótléku használnia
a mindennapi kávéitalhoz.

A Kalap-király 3, 4, 5 koronás
különlegességekben specialista.
IV. ker., Eskü-út, Klótild-palota.

Miként lehet szép idomokhoz jutni?

A szép mell egyike a női szépség legelőkelőbb jelképeinek s azzal a természet nem igen pazarkodik. — A hölgyek örömmel fognak tudomást venni arról, hogy létezik egy teljesen ártalmatlan szer, mely a természetet gyöngéd módon kényszeríti, hogy ebben a tekintetben ne fukarkodjék. Ezen, a párisi előkelő hölgyvilágban előnyösen ismert szer a **Ratie-féle PILULES ORIENTALES** alkalmazása, mely a legelőkelőbb párisi orvosoktól ajánlva s tényleg bírják azon tulajdonságot, hogy a mellet fejlesztik, ruganyosságát elősegítik, a szöveteket erősítik, a vállcsontok kiszögélését eltüntetik az által, hogy a mell idomainak általában teltséget kölcsönöznek. Hatása abban áll, hogy az ételek hizó alkatrészeit elősegítik s azok a mell környékén ülepednek le. Az egyszer elért eredmény minden külön kezelés nélkül megmarad.

A Ratie-féle PILULES ORIENTALES eltelő hatása folytán szép, üde arczbőrt és fiatal

kinézést kölcsönöznek és az egész testet fiatalítják. — Minden természethez alkalmazkodnak, a fiatal, fejlődő leány épügi használhatja, mint a kifejelett asszony és semmi körülmény között nem ártalmas.

Törvényileg védett védjegy. A körülbelül 2 hónapig tartó gyógymóddal könnyen lehet alkalmazkodni a nélkül, hogy a megszokott életmódot a legesekélyebben meg kellene változtatni. Ára egy doboznak, használati utasítással, 6 kor. 45 fill. (Sztéküldés bérmentve, titoktartás mellett.) Utánvétellel 6 kor. 75 fillér.

Ne fogadjunk el oly dobozt, a melyen nincsen az UNIO-védjegy s a mely a czimkének következő feliratot nem tartalmaz: **J. Partié** Pharmicien, 5., Passage Verdeau, Paris. Főraktár Magyarország és Ausztria részére: **TÖRÖK J. gyógyszer., Budapest, Király-utca 12.**

+ Soványság +

Szép telt testidomok a **D. Franz Steiner & Co., Berlin** keleti erőporától, 1900. évi párisi és 1901. évi hamburgi aranyéremmel kitüntetve 6-8 hét alatt már 30 fontnyi gyarapodásért kezesség. Orvosi rendelés szerint. **Szigoruan becsületes. Nem szédélges.** Számos köszönőlevél. Ára kartonként 2 kor. 50 fillér. Postautalványon vagy utánvétellel megrendelhető.

TÖRÖK JÓZSEF

gyógyszertárban

BUDAPEST, 50. Király-utca 12.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... » 10.—

Negyedévre ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Rökk Szilárd-utca 18. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza

— © — Budapest, május hó 1. — © —

Krónika.

Crimen laesae.

— apr. 28.

Szó sincs róla: az osztrák elvtársak részint tudatlanok, részint szemtelenek a vasutas sztrájk körül történetek megítélésében. Igazuk akkor volna, ha a Tisza-kormány a sztrájk első két napján tette volna azokat az intézkedéseket, amikbe harmadnapon fogott. De a dolog nem így történt. A magyar állam, és nevében a magyar kormány s ennek vezetésével a magyar parlament mint igen modern, igen felvilágosodott, igen méltányos munkaadó állott szemben az ötvenezer alkalmazottal, s nem ordított ellenük sem policzáj, sem ágyu után. Sőt elfogadott s a maga részéről is kiküldött békéltetőket és közvetítőket, akik igen szépen s igen hamar meg is egyeztek egymással — a lehető legméltányosabban a sztrájkolók iránt, mert mi lehet méltányosabb, mint ha (amire menten rátérek) megadnak nekik mindent, amit akarnak? Tehát: a kormány belement az egységbe, a maga részéről állta is, és akkor, pénteken reggel, negyvennyolcz órával a sztrájk kitörése után, a sztrájkolókon volt a sor, hogy épp oly bölcsnek, méltányosnak és taktikusnak legyenek, mint az ő munkaadójuk. Sajnos, nem voltak azok; dezavualták képviselőiket, s a sztrájkot nem hagyták abba. Megkapták az egyesülési s a gyülekezési jogot, meg a szolgálati pragmatikát is, melyeknek segítségével s a velük szimpatizáló ország és parlament ellenőrzése alatt két hét alatt békésen kivihatták volna azt a három millió pluszt, amit még akartak. Sőt még ezt a három milliót is elérték, mert mit jelent egyebet egy megszorult kormány abbéli ígérete, hogy »a lehető legméltányosabban fogja számbavenni kívánságaikat?« Micsoda véték, micsoda bűn, sőt, ennél is több: micsoda ostobaság volt még ezek után is folytatni a sztrájkot? Mi a sztrájk egyéb, ha szociális eszköz akar lenni, s nem anarchista forradalom, mint háboru, mely békekötésre igyekszik? Amely perczben a sztrájk elérte azt, amiért megindult, abban kell maradnia, különben nem sztrájk többé, hanem zsarolás, melylyel szemben minden eszköz jogos és törvényes, a legjogtalanabb s a legtörvénytelenebb is. Kőművesek, ácsok, még kocsisok is főbe lőnék magukat szégyenletükben, ha rajtuk ilyen szégyen esnék, mint amilyen a vasutasokon esett azzal, hogy az ő sztrájkjukat nem tudták idejében abbahagyni. De persze,

minálunk még a kocsisok is szervezettebbek és iskolázottabbak szociális dolgokban, mint fölöttük levő osztályaink mind valamennyien. S a vasutasok most keserves leczkepenzt fizetnek az iskoláért, melyben a szociális gondolkodást, fegyelmet és taktikát a maguk bőrén és kárán kell megtanulniok.

Ez eddig jó volna és rendben volna, s hacsak a kormány az elfajult sztrájkknak csak szükséges leverését úgy nem folytatja, hogy tiporni is akar a vasutasokon: igen nyugodtan nézheti az osztrák elvtársak nyelvöltögetését. De van a dolognak egy más oldala is, melyben, szeretem hinni, a kormánynak része nincs: tudniillik a junker-reakciónak abbéli kísérlete, hogy ezt az esetet a maga céljai számára aknázza ki minden szociális és gazdasági törekvés ellen, mely őt a monopoliumban megzavarhatná. A logika, melylyel ezt cselekszi, ha nem volna ünneplésen rásütve a minden rendü, rangu és — származásu fajmagyarság bélyege, becsületére válnék a leglengyelebb zsidó talmudistának. A vasutasok, így okoskodnak, a kormánnyal daczoltak; a kormány az államot képviseli, tehát a vasutasok állambontó merényletet követtek el, továbbá: ez az állam a magyar állam volt, s ebben az országban minden a magyarságé — aki tehát ez ellen az állam ellen támad vagy bármi ellen, ami ebben az országban van, az a magyarságot támadja meg. Tehát úgy a vasutasok, mint mindenki, aki velük egy követ fujt, állambontó anarchisták és a magyarság ellenségei.

Hát ez gyönyörű. Még egyszer mondom: mindazért, amit a sztrájkjuk első negyvennyolcz óráján túl elkövettek, nincs miért védeni a vasutasokat, s amit azon túl a kormány ellenük tett, nincs miért rossz néven venni tőle. De nem azért, mert a vasutasok az állam ellen tették azt, amit tettek, s nem azért, mert az állam nevében tette a kormány, amit tett. Hanem, mert a sztrájk harmadnapra anarchiává fajult, s mert az anarchia ellen állami segítséggel védekezni a magyar államnak csakoly joga volt, mint minden egyéb munkaadónak. De nem azért, mert állam — s ha Tisza István a vita hevében kiszalasztotta a száján azt a nem hiszem, hogy az ő teljes hite szerint való szót, hogy: amely államhivatalnok emberi jogokat akar, az kegyeskedjék kilépni az állami szolgálatból, akkor sokkal több igazsággal és meggyőződéssel azt kell mondani, hogy amely állam akkor is államnak képzei magát, mikor munkaadó, az kegyeskedjék lemondani a magánvállalkozásról. Mindaddig, míg a vasúti szolgálatot a törvény olyan születésünkkel ránk nehezető polgári kötelességgé nem teszi, mint a katonai szolgálatot s az adófizetést: a vasutasnak, akár államvasutat szolgál is, épp-

oly joga van a világszerte elfogadott szociális hadijog határain belül a bérharcz minden olyan eszközére, mely a büntetőtörvénybe s az ő szolgálati esküjébe nem ütközik, mint akármely más munkásnak, akármely más munkaadóval szemben. Ha a sztrájk ebbe a törvénybe vagy eskübe beleütközik, akkor nem jogos — de nem azért, mert ebben az állammal ütköznek össze, hanem azért, mert esküvel és törvénnyel. Ha az állam az ő hatalmi eszközeit arra használja fel, hogy munkásaival szemben a többi munkaadók rovására előnyököt biztosítson magának, akkor vét az ellen az egyetlen létjogosultsága ellen, hogy minden alája tartozó érdeknek egyformán hű és kötelességtudó sáfárja és megvédője legyen.

Ami pedig a »magyarságot« illeti: ezt a lesipuskát egy kicsit elhamarkodva sütötték el, éppen a vasutasokkal szemben, akik ötvenezren, munkásaikkal együtt kilencvenezren vannak, s éppoly joguk van magukat magyaroknak tartaniok, mint akárki másnak ebben az országban. Ha ebben az országban »minden a magyaroké«, akkor az övék is, s ha »az állam is a magyaroké«, akkor is az övék is. Vagy igaz, hogy ebben az országban mindenki magyar, aki annak vallja magát, s akkor mindenkinek egyforma jogai vannak benne az állammal s az országgal szemben. Vagy nem fogadnak el mindenkit magyarnak — s akkor az a formula, hogy itt »minden a magyaroké«, nem jelent egyebet, mint hogy egy csomó ember, azon a jusson, hogy ő »magyar«, a többi pedig »nem magyar«, lefoglalja magának az országot, a hatalmat s a dicsőséget, s csak annak juttat belőle s csak annyit, amennyi öneki tetszik. Hogy ez mint fér meg azzal a másik nagy jelszóval, hogy a magyarságnak minden itt levő fajt és felekezetet magába kell olvasztania, azt nem tudom. De azt tudom, hogy ezzel benne vagyunk a hódítási és az ököljogban, benne vagyunk a muszka vagy az osztrák stílusú rebellis-tíráásban, amely ellen hogy nemcsak a sztrájk, de minden fegyver jogosult, azt örök dicsőséggel éppen a magyarság mutatta meg 1848-tól fogva 1867-ig, álló tizenkilenc esztendeig. Mindenesetre új és érdekes igazolása ebben a sokfajú országban a magyarság hegemoniájának az az elmélet, hogy aki Árpád országában több jogot és több kenyeret mer kérni, s aki ezen a földön nemcsak alattvaló, de polgár, sőt boldog polgár akar lenni: az vét az állam fensége s a magyarság uralkodó joga ellen. Szakasztott ezt mondják az oláh, a tót és a horvát izgatók és bujtogatók is — s ha ezzel igazat mondanak, akkor nekik van igazuk.

De nem mondanak igazat — s ha hatalmuk kényelmes élvezetében megzavart uralkodó gazdasági osztályainknak megvan az ő francia, angol vagy olasz kollégáikhoz képest az a *praejök*, hogy némely szociális küzdőinknek az ő származásuk véletlenségénél fogva még nemzeti-szinübb hurkot vethetnek a nyakába, mint azok az ő ellenük gerjedőkébe: huzamosabb ideig éppen ezen a földön nem sikerül ez, a fogás, éppen ezen a földön, ahol a magyarság nemzeti küzdelmei mindig egybe voltak forrva a társadalmi és gazdasági haladás küzdelmeivel. A Wesselényiektől, Kossuthoktól, Deákoktól és Széchenyiektől monopóliumaikban és privilégiumaikban megzavartak is meg-

próbálták azt bizonyítani, hogy e monopóliumok és privilégiumok foglalata az a magyar alkotmány, melynek az elfajult új időkötől való illetetlenségével együtt áll vagy bukik a magyar nemzet is. Ez jóval megállóbb bizonyítás volt, mint az, hogy ezen a földön minden a magyaroké, tehát aki több kenyeret kér, az a magyarok elől akarja azt elenni — mindazonáltal Deák is, Wesselényi is, Kossuth is, Széchenyi is elég vázsonyi vilmos és izrael jakab volt arra, hogy felrugja ezt a gyönyörű elméletet, s küzdje a jobbágyok felszabadítását s a nemesség megadóztatását, sőt a magyar nemesség is annyira zsidó és oláh volt már akkor is, hogy a maga jószántából vetelkedve vállalja e terheket — alkalmasint azért, hogy a magyar állam, a magyar nemzet s a magyar uralom tönkre menjen bele. Ha valóban *crimen laesae* volna a magyar állam s a magyar uralom ellen, s ha a magyar állam s a magyar uralom valóban tönkre menne abba, ha alattvalói polgári jogokra és emberi sorra törnek: akkor nem ezer esztendeig, de ezer óráig sem tudott volna megállani. Amit a vasutasok elkövettek, az elfajulásában csak a józan ész és a szociális taktika ellen való *crimen laesae* volt, de nem a magyar állam s a magyar uralom ellen való.

Censor.

Avromele.

A tájkép Ungvár. Szegényes, régi házak
A csatornánál, hol a kis Ung siét
És dudvás kertek mohlepelt falának
Hömpölygeti az áramló vizet.

Népe szegény... A bibliának népe...
Bús nézésű, szomorú emberek.
Arczuk sápadt és mindenik szemébe'
Évszázadok türelme kesereg.

Ott látod őket kora hajnal órán
Fejük fordítva napkelet felé,
Elelmélkedve a tanító Tóran
Lépnek az Úr fénylő színe elé.

Szemük lehunyva imádkoznak hosszan
Tincsük morzsolva, míg száll az idő
S mellük verdesye zúgják hosszú sorban
Az Úr egyetlen, örök és dicső!...

... Ide vetődtem egyszer tavasz reggel,
Balzsamos volt, üde a levegő;
A távol halmok zöld lombdiszletekkel
Napfényt ragyogva csillogtak elő.

Gólyák szálltak a légben széles szárnyon
Méltóságos, nagy ívben, csendesen,
S míg elmerültek távol szemhatáron
Rég érzett béke vonult át szivemen.

Egyszerre csak egy hang zavarja csendem:
— Avromele! Rőgtön haza gyere!
S vidám kacajjal majd felfordít engem
A lepkét üldöző Avromele.

Pöttön kis jószág... A nézése tiszta,
Halántékán haja már tincsbe fut,
Kaczagva néz öreg apjára vissza,
Ki utána jönni sehogyse tud.

Szívembe dermed egy szomorú érzés:
— Hogyan, e bús, meghajlott emberek,
Akiknek élete egy örökös vérzés,
Ők is voltak valaha gyermekek?

Ők, akik csak az írásnak élnek,
Akik siratják évezrek baját,
Kik egyedül csak az Úrban remélnek,
Lepkét kergettek a réteken át?

Kiknek kincse a Sion omladéka,
Kiket nem rémít se veendő, se gúny,
Gyermekek voltak?... Játszottak is néha?
Nem mindig jártak ilyen szomorún?

Avromele! Te vidám, csöppnyi gyermek,
Látom, hogy szállnak az évek feléd,
Hogy napjaid lassacskán letelnek
És elfelejted boldogabb felét...

Hogy hív az írás... Mégy ki a világba,
Hogy ránczos lesz, koravén homlokod,
Hogy bélyeget süt üldözés, gúny rája
S te húzod majd az örök robotot.

Hogy könyv nélkül tudod a bölcseséget,
És magyarázod majd a verseket
És nem bánod, ha az új kor megéget,
De öröködtől válnod nem lehet.

Hogy néped minden fájdalma, keserve
A te lelkedbe szüremlik bele.
... Kergesd a lepkét, kergesd csak nevetve
Te könnyű lábú, kis Avromele!

Pásztor Árpád.

Etal.

Irta: TÖMÖRKÉNY ISTVÁN.*

Ugy mondta a kisleány, mikor a félrebeszélésből fölébredt, hogy látta a mennyek kapuját, meg a Jákob létráját, akkor is sétáltak rajta föl-alá az angyalok. Nem volt valami széles a létra, hanem csak olyan, mint a padlásajtókhöz használatos, afféle fogaslétra. Hogy fogózkodás nélkül mégis sétálni tudtak rajta az angyalok: ez mutatja leginkább a csodálatosságát.

Ott volt ugyanekkor Farkas Rozál, aki ánya az asszonynak, meg Kisguczi Istvánnak is a felesége, de most nem volt süket. Tavaly, mikor a nagy tűz volt nálunk a tanyában, a fülehallása elmaradt, leginkább csak hideg időben szokott hallani. Itt meg hallhatott, mert a kamrában feküdt a kisleány, ott ugyancsak vigályos volt a levegő, mert ott, ha akarnának sem lehetne tüzelni, mivelhogy nincsen mibe. Azonban nem is tulságosan akartak, mert hiszen majd csak el lesz így is valahogy a kisleány. Nem lehet mondani, hogy irányában valami sok törődés történt volna, mert valójában nem is történt. A leány nem volt a törvényes

gyerekek közül való, hanem még az embernek a legénykorához tartozott, tartották azonban a tanyában, hogy az anyjának ne kellesse tartásdíjat fizetni. Azóta azonban az anyja is elment valamerre világgá, mert az ilyen leányasszony, akinek pap nélkül kötik be a fejét, leginkább csak el szokott menni a városokra dajkának. Ha talán így a tartásdíjat kaphatta volna a kisleány után, valahogy el lett volna a tanyákon is. Mert napszámosmunka akad imitt-amott s odakint kevésből élélhet, azonban, hogy így a gyereket tartásra magához vette az apja, nem volt többé mi keresnivalója a határban. Elment oda, ahova a többi, uri gyerekek táplálására, a kisleány pedig az apjánál maradt.

Elejében nem így volt ez, egy ideig nála volt a kisleány, ő tartotta, mert akkor még az volt a reménység, hogy a gyerek apja majd elveszi. De nem ez történt, mást vett el s csak ekkor kezdődött el a kereset abban az irányban, hogy a gyerek tartásába járuljon bele az apja.

Van, aki ilyenkor meggondolja a dolgot és inkább elveszi a gyerek anyját feleségül, csak hogy ne fizessen, mert sokalja azt a pénzt, amit a törvény ítél. Az ilyen házasságok, nem hiába, hogy maguktól boronálódtak össze, nem is szoktak rosszak lenni. Ha kelletlen volt is a dolog eleinte az új embernek, de utóbb belátja, hogy jól van téve az, amit tett, különösen hogy ezt mások is őszintén a szemébe is megmondják, mert az a becsület, hogy ha valaki bajt csinált: álljon helyt magáért. Az asszony pedig hű, hálás és dolgoz, hogy a földönfutás szegyeinei és szenvedései elől így fölemeltetett. No, de itt nem így történt a történet, a legény mást vett feleségül. Hanem mikor azután kezdődött a herce-hurcza a tartásdíj irányában, elmondta az asszonynak az ügyet és behozták a tanyába a kisleányt. Azóta ott volt. Mint senki és semmi. Mig az asszonynak magának nem lettek gyerekei, csak valahogy volt az élete, azontul aztán kevesebbet törődtek vele. Milyen élete van az ilyen gyerekek?

Azt mondják: tudatlan a gyerek, ostoba a gyerek, nem lát az meg semmit, nem tud az semmit. Nem úgy van pedig. Még beszélni sem tud jóformán, s átérez bizonyos dolgokat. Látja, hogy amazt becsézik, ő meg semmi. Ha amaz megvérzi az ujját, bekötik, az övét nem (ebcsont összeforr). Étele másképp jár és másforma a karaj, amit a kenyérből amannak szegnek.

Azután később, mikor már beszélni tud... Ő is csak azt mondta: édesapám, mondhatta is, mivelhogy az édesapja csakugyan az édesapja volt neki. De már az anyjának nem mondhatta, hogy: édes, mert az idegenedett ettől a szótól. Mondta, hogy anyám. De amaz a három édesanyámat mondott. Nem mondhatni, hogy talán rosszul bántak volna vele, az nem volt ott a tanyán senkinek sem a természetében. Olyankor kidukált ugyan egy kis fejbeköllintás, meggyás, fenyítés, amit a gyerekek adni szoktak, így pofozván őt fel a rossz mellékutakról amazon arany középutra, amelyen járni szép, járni jó, — ezek az intések azonban amannak a háromnak is kijártak olykor. Mert járandóság ez. Ám csak szótalanabbak voltak hozzá, mint amoda. A szemek tekintete reá másként esett, mint amazokra. Bár apja olykor, ha az asszoy nem volt ott, eltűnődve nézte a gyermeket és elgondolta, hogy ugyan merre járhat az anyja? Az az anyja, aki a valódi anyja neki. De azután megint másra gondolt és lelkiismerete elaludt, mondván: hiszen tartom a fattyut. Az asszony mondta olykor, hirtelen haragban a gyermeknek: fattyu. Mondta, hogy: állj odább te fattyu, kiég a kötőd. Olyankor az nem tetszett az embernek. Nem mondta ugyan, hogy nem tetszik, mert kerülte a lélekveszedelmet és perpatvart, de nem tetszett. S ime gondolatában ő maga is azt mondta róla: fattyu.

Élte a kisleány így az életét. A cselédséggel ügye

* Gerendás szobák című kötetéből.

baja nem esett, azok nem bántották sohasem, mert részben vele éreztek és egy fájdalomon voltak, másrészt meg gyönyörűség volt ez a kisleány. Ugy mondták neki, hogy: Etal. Etel volt volna pedig valósággal, de odakint nem sokat szokás az ilyesmivel törődni. Mondták neki gyöngéden és szánakozó szeretettel: Etal, — és a kis Etal csöndes, szótlán mosolygással köszönte meg, hogy hozzá szólván, még név szerint is említik.

Biz szóvalan volt. Eltűrték ugyan a szobában, a többi közt, arra nem volt alkalom, hogy kiküldték volna, ha akár vendég jött is. Nem mondták bár neki, hogy szóvalan és a sarokba félénken meghuzódó legyen, de az volt, mert érezte, hogy neki annak kell lennie. Hallotta is olykor, ha vendég jött a házhoz, s az aprók felől kérdezősködött, mikor mondták felőle elütőleg:

— Azt csak úgy tartjuk...

Szerette volna olykor tudni, hogy merre van az a nő, aki az ő édes anyja. Mi van vele? Meghalt-e vajjon, vagy hogy mi? Apjától nem merete kérdezni, az asszonytól még kevésbé. Volt cseléd, aki odavetette neki, hogy anyja valahol messze kódorog, kószál; azonban ezt nem hitte el, mert ez egy szájas béreskölyök volt, akit rossz-sága végett ugys elküldtek a tanyából.

Már épp most kellett volna, hogy az iskolát járja, de nem iratták be. Nem vitték a tanító elébe, mert az apja azt mondta: mit szégyenkezzek vele a tanító előtt, milyen néven irassam? Az asszony hallgatott. Az ember pedig folytatta: Mindenki tudja, a tanító is tudja, hogy öt éves házasok vagyunk, mint hogy vigyek én oda egy hatesztendő gyereket? Még majd rólad hiszik... — Nem, nem, riadt föl az asszony, — ne irassa be. — Igen. Ugy gondolták, hogy majd később. Majd csak lesz valami. Ugy lehet, a tanítót elteszik innét, ugys vágyakozik be a városba, mert már nagyok a gyerekei, s nem bírja őket iskoláztatni. Miért is nem teszik be a városba az ilyen embert? — mondta mérgesen az ember. — Ennek is a hatóság az oka, mert nem tekintenek rá. De majd ő bemegy a városba és megmozgat füt-fát, hogy tegyék már be a tanítót, s adjanak ujat, aki nem ismeri a tájékat, s aki elé szégyenkezés nélkül vihetné Etalt. Mert mi lesz így az Etallal? Csak kellene annak is, hogy tanulna valamit; a pulykát majd kihajtanák az apróbb gyerekek.

Azonban nem történt semmi, s így a pulykákat újból csak kis Etal hajtotta ki. De aligha ott fázott meg, mert a pulyka igen finom állat, azt esőben áztatni és hidegben tartani nem szabad, mert elpusztul. Arra ügyelni kell. Talán más állattal járt kint a mezőn, mikor megfázott. Gubbaszkodott néhány napig, azután nem bírta az ő apró dolgát sem tovább. Nem mondta, mert nem szeretett beszélni; elszokott attól, hogy szóljon; mert igen tudta, hogy ő senki és semmi. De meglátszott rajta, a béres is mondta a konyhán, hogy alighanem leli valami az Etalt, így hát a kamrában lefektették. Volt ott egy szélesforma pad, azon feküdt, az öregebb subát alá tették, ezen az állati bőrön jó fekvés szokott lenni. El is aludt rajta, de hamarosan félre beszélt. Bement hozzá olykor az ember, s az asszony is, hallották, amint vívódásában örökké az anyjával foglalatostkodott, azt hívta és kereste, hogy hol van. Nem mondhatták meg neki, maguk sem tudták, csak álltak mellette szóvalan. Az asszony nem szólt semmit, csak kifordult a kamrából, s óvta a maga gyermekeit, hogy oda ne menjenek. Mert féltette őket.

Hogy ki beszélt kis Etalnak a Jákob létrájáról: nem tudni. Ugy pásztorkodásaikban a gyerekek a mezőn állataikkal összeérnek és mesélni szoktak: lehet, hogy ilyen alkalommal hallotta. Elég az avval, hogy mikor fölébredt, mondta, amin Farkas Rozál ángyi elcsodálkozott. Nemkülönben Kisguczi Istvánné. Nem is sokáig maradtak

a tanyában, hanem mentek haza, hogy ezt a különöséget hirül vigyék. Utközben beszóltak a komákhöz és a sógorokhoz, hogy lám a kis Etal álmában az angyalokkal beszélget, nem hiába, hogy fattyu. Ebből, ugy lehet, hogy még majd látó leány lesz. Egy-két tanyából jöttek is megtekintésére asszonyok; kevés odakint az ujság, hát ha van valami, azt meg kell nézni. Csupán csak Luklábu Csülkös Monori Kis István nem eresztette a feleségét, mert épp kettedmagával van, s mondják, hogy ilyenkor az nem jó. Hát csakugyan jó is, hogy nem engedte. Mert mikorra odaért volna, akkorra már megint elaludt kis Etal, most azonban már végképp... Már akik jöttek, csak nézésére jöhettek. Volt mit rajta nézni, mert valóban ritkaság az olyan takaros kis halott, mint ez. Tünődve nézte egy darabig a gazda is, azután kiment az udvarra, hogy befog, mert jelenteni kell a halált a kapitánynak és a tanyai plébánusnak. Lassan kázmálódott el a kocsival, mert el volt szóródva az esze: azon járt egyre, hogy mily néven jelentse kis Etalt?

Munkásgyerekeknek.

Apád fáradtan tér meg este,
A napja munkában telik,
S ha nyoszolyáját fölkereste,
Nem látod másnap estelig.

Ha jön: mint fürge gyík, nevetve,
Kézcsókra mért nem futsz elé?
Talán még felvidulna kedve
S a robotot felejténé...

Mert lesz idő — most még nem érted —
Mikor e kérges, nagy kezet,
Mely verejtékben fürdött érted —
Megsiratod, megkönnyezed...

Apor László.

Krónika II.

A magántudós halála.

— ápr. 29.

Az az ember, aki ma padlásán felakasztotta magát, bolond volt. Én tudtam róla leghamarább. Nyolcz éve körülbelül, hogy beállított hozzám, akkor még cipőt és kalapot viselt, s kijelentette, hogy az egész magyar litteratúrában engem talált egyedül lelkirokonnak és elég lángeszűnek, hogy munkatársává avasson az emberiség megváltásához, mert ő meg fogja váltani az emberiséget.

Ebből következik, hogy bolond volt. Azért, mert lelki rokonságot talált velem, bolond volt, ha igaza volt, és bolond, ha tévedett. Bolond volt, mert az emberiséget meg akarta váltani, bolond volt, mert hóbortjára ráfizetett; bolond volt, mert volt, holott nem volt szüksége rá; bolond volt, mert hajadonfőt járt és bolond, mert fölakasztotta magát. Ha nem akasztja vala föl magát, hát akkor ezért lett volna bolond.

Ennek a bolondnak a holtteste mellett pedig megdobb az én elfásult szívem s kénytelen vagyok most én

melléje állani, mondván: széles e világon csak veled találok lelki rokonságot, Földvári Jákó, magántudós te! Érzem és érzem ezt mindenha, elszigetelt életem folyamán, világ-megváltó élehetlenségem gyötrődéseim keresztül, a közönbösség sivár állapotában, amikor azt hittem, hogy mindent megérték, holott csak semmi sem érdekelt többé. Éreztem gyerekkoromban, amikor Don Quijote volt a bálványom, de nem mulattam rajta, hanem együtt sirtam vele, mikor kisült, hogy a tükörpajzos lovag közönséges borbélylegény. Tudom most is, mikor viszont a komoly hősökben fölfedezem a hóbortos Don Quijote-ot, s amikor már készülök a rettenetes katasztrófára: a kijózanodásra a hóbortból, amiből következik bálványaim megtagadása, vagy pedig — ha csak egy csöpp józan eszem van — a padlás, melyen fölakaszthatom magamat.

Az emberek olyan furcsák, hogy megmosolyogják a párduczbőrt, ha kinevezett nemes viseli s nem gondolnak vele, hogy az a bőr valamikor eleven és éppenséggel nem nevetséges párduczot takart. Hogy kacagnak az avatatlan, tudatlan rajongáson, holott ez sokkalta tisztelteméltóbb, mint a diplomás tudatlanság, meg a nagyszakállu spekuláció. A tettes tanács nem adott engedelmet a magántudósoknak, hogy Thermal-gyógyintézetet nyisson vagyona romjában, minden nyereszkeskedő szándék nélkül. Bolond ember bolond ideája! Pedig hány Thermal-gyógyintézet van, mely egy hajszállal sem okosabb, nem tudományosabb, ellenben becstelenebb a Jákóénál, éppen csak abban lévén különbség, hogy alapítói a tekintély és a diploma papirosába göngyölgették az üzletet és a kizsákmányolást és a tudományt éppen csak annak a kiokumlására használták föl, hogy hol, miben megy leginkább lépre a szenvedő emberiség.

Ez az ember bolond volt, határozottan az. De igazán fölládozta magát embertársaiért. Józan ember azt nem teszi többé. Az idealizmust, az önzetlenséget csak az örültek házában lehet találni, ha pedig idekint találkozunk vele, akkor a beruházási javaslatot korrigálni kívánjuk azzal, hogy a lipótmezei intézetet meg kell nagyobbítani.

Tudatlan volt, mint a kötél, melylyel fölakasztotta magát. De igen tudós elmék hirdetik azt, amit ő s a világ eliteje bomlik ama természeti gyógyításért, melyet a Kneipp-ok és a Rickli-k hirdettek és praktikáltak nem csekély anyagi eredménnyel. Földvári Jákó pedig fizette a cikkeket a nyilttérben, sorját négy koronájával s tele lett az ország a hírével.

Miért tette? Mert bolond volt. Miből állt a bolondsága? Hogy le az orvostudománnyal! Ez a fixa idea ezer év óta gyötri az embereket s nincs közöttünk józan, aki valaha ne vallotta volna, hogy az orvostudománynak a gyógyító tudásában nem hisz. Nincs közöttünk egy sem, aki megállapítván, hogy az orvos nem tud semmit, maga nem ajánlott volna akár szert, akár életmódot, mint amely biztos sikerrel jár. A hajadonfős magántudós volta-képpen valamennyiünkben lappang, a kotnyeleskedés, a hit a hivatottak hivatatlanságába, a mindenhez jobbanértés, de ha valakiben ez a tipikus vonás fölülkerekedik s abból üzletet csinál, akkor charlatán lesz belőle, ha pedig nem csinál belőle üzletet, akkor bolond.

Eleget neveltünk rajta, szegényen, megérdemli, hogy a halottas-kamrában egy kicsit komolyan nézzük a tragikumot, mely minden bolondság mögött félelmesen és megdöbbentően bukkan elő, mint a dobzódó álorzás társaságban a fekete halál. Magamba kell tekintenem, hogy megértsem őt s e színpadnak összes komoly és bohó ágálóit. Magamba tekintek, aki minden este, ha levetem ruhámat, átérzem az élve megsemmisülés minden lealázó kinját: ember mit miveltél már megint? Mered magadat így mutatni azok előtt, akikkel együtt voltál s igaz embernek tartanának, ha látnák benned ezt a feneketlen csüggedést és undort, melynek napi életed során nyomát se látja, se más, se magad? Hihetem-e, hogy a többi kisebb és nagyobb színész őszintébb, mint te, fölülteesebb, mint te? Mered-e állítani, hogy aki a fórumon hősként ragaszkodik a maga meggyőződéséhez, amikor így magában van, önmagával szemben épp oly sziklaszilárd hitű volna? A politikus, aki körömszakadtig védi álláspontját, este nem ad-e igazat ellenfelének egyben-másban s nem tud-e önmaga ellen sujtóbb argumentumokat, mint amit a legádázabb gyűlölet sugallata produkálni tud? Maga a meggyőződés istene is, mikor az olajhegy oldalán sűrűsödött az árnyék s körülötte elaludtak a hivei, a magánosság ez őszinteséget követelő órájában, tele lett csüggedéssel és átérzte, hogy istensége mellett milyen gyarló a vele egybenött halandó ember.

S a bolondság sincs erősebb matériából. A szegény magántudós, minekutána diadalmasan és henczerve fizette le a kiadóhivatalokban elme-művei árát, amikor éjszakára megvonult az egynapos ravatalra, az ágyba, nem ébredt-e benne a kicsinyítő józanság és nem sugta-e neki estéről estére: nem vagy te magántudós, hanem egy szegény, kötnivaló bolond! Az idealizmus madara nappal a nap felé röpül, de éjszaka lelohadnak a szárnyai: én csak szegény csirke vagyok!

Ó, ez a kín, az önkéntelen komédiázásnak ezek a fekete felvonásközei, bolondnak, bölcsnek találkozása a kicsinységnek és hitványságnak érzéseiben — a donquijotériának ez a mindennapi lecsapolása egyenlővé tesz bennünket s teszi lehetővé, hogy megértsük egymást. Szébb halált kívánok magamnak, bolond Jákó, de okosabb halál aligha vár reám. Ugy értelek, hogy a nappal is rád szakadt csüggedés lucidum intervallumát felhasználjad a helyzet tisztázására: bolondképp éltem, hadd haljak meg okos percemben. S nem lesz több magántudományos nyilttér, a tudós Doktorok nem rettegnek többé konkurrencziádtól, bolond hied el fog mulni, mint másoknak tisztelteméltó komolysága, de a legtöbbre vitted, amire tökéletes elme csak viheti az életben, átláttad, hogy hiába éltél!

Kóbor Tamás.

A szépség mindig öntudatos, a báj soha.

Gyp.

*

Isten a bájot adta a nőnek, az ördög a szépséget.

*

Ahol a szenvedély kezdődik, ott a báj véget ér. A szépséget fokozza a szenvedély.

Mme. Sevigné.

Elégia.

Elindultunk a hosszú vándorútra,
Két izzólelkű, balga emberek.
A föld sarát a szél szemünkbe fujta,
És mint a vad, mely félve megreteg,
Akkép bolyongtunk mi is, félve, bujva.

Csak félve jártam: kincset rejtegettem,
Azért kerültem a világ szemét.
Remegve jártam puszta rengetegben,
Lázban kutattam az utat feléd,
Kerestelek, te meg kerestél engem.

És mégis ránk talált a gyilkos élet,
S így lett a lelkünk koldusnál szegényebb.

Borongó ősz volt, hogy megleltek.
Egymásra néztünk, mély sóhajba fulva,
Kezembe vettem részkető kezéd...
S aztán mentünk tovább a hosszú utra,
Két fáradt lelkű, balga emberek.

Gerő Nándor.

Herodias.

Irtá: GUSTAVE FLAUBERT.

(2)

Jonathas, egy apró, nagyon szabadon mozgó emberke, aki görögül beszélt, kérte a nagy urat, hogy tisztelje meg Jeruzsálemet látogatásával.

Talán elmegy.

Eleázár, a görbeorru, hosszú szakállu farizeus a maguk számára kérte a főpap tálárját, melyet a polgári hatóság az Antonia-toronyban tartott vissza jogtalanul. Azután a galiléaiak bevádolták Pontius Pilátust.

Egy félbolond ugyanis Dávid arany edényeit kereste valamelyik pincében Szamariához közel s a helytartó ekkor több városi polgárt megöletett; és mindnyájan egyszerre beszéltek; Mannej még hangosabban, mint a többi.

Vitellius megnyugtatta őket, hogy a bünösök megkapják büntetésüket.

Hangos szitkozódás hallatszott egy oszlopsor felől, ahol a katonák pajzsukat fölaggatták. A takarókat lehúzták róluk és az *umbón* Caesar képe látszott.

A zsidók szemében ez már bálványozás volt.

Antipas csillapította őket, míg Vitellius, egy magasra állított széken ült a csarnokban és csodálkozott a zsidók haragján. Tiberiusnak igaza volt, mikor még pár százat számkivetett Szardiniából; azonban itthon erősek; megparancsolta, hogy vegyék le a pajzsokat.

Azután körülzajongták a Proconsult, igazságtalanságok megszüntetéseért könyörögtek, privilégiumokat, alamizsnát kértek. Egymás ruháit megtépázták, lökdösödtek, és rabszolgáknak kellett jobbra-balra szétütniök, hogy helyet csináljanak. Akik a kapuhoz legközelebb voltak, lementek az ösvényen, mások felfelé törekedtek, visszaözlöttek, két áram kereszteződött ez embertömegben, mely itt hullámzott a falak öve által összeszorítva.

Vitellius megkérdezte, miért vannak oly sokan.

Antipas megmondta az okát: névnap lakomája lesz; és rámutatott több emberére, akik a fal párkányzatán áthajolva, egymásután húzták fel az óriási kosár husokat, gyümölcsöket, zöldfözeléket, antilopokat, gémekeket, szé-

les azurkék halakat, szőlőfürtöket, görögdinnyéket, pyramisba pupozott granátalmákat.

Aulus nem is birta tovább. A konyhák felé futott, mert elragadta falánksága, mely később bámulatba ejtette az egész világot.

Egyik pincze mellett elhaladva, mellvérthez hasonló fazekakat vett észre. Vitellius odament, hogy megnézzék őket; majd azt kívánta, hogy nyissák meg előtte az erős-ség földalatti termeit.

Ezek a sziklába voltak vágva, magas boltozatokkal, alátámasztó oszlopokkal. Az elsőben ócska fegyverzetek heverték. A másodikban dzsidák sorakoztak egymás mellé sűrűen, hosszú vashegyüket tollkötegekből nyújtogatván elő. A harmadik, mintha nádfonatu gyékénynyel lett volna kitapétázva, annyi vékony nyilvessző borította függőlegesen felaggatva a falat. Görbe kardok pengéi fedték a negyedikét. Az ötödik közepén sisakok képeztek sorokat s tolltaréjukkal vörös kigyók seregéhez hasonlítottak. A hatodikban egyebet sem lehetett látni, csupán tegzeket, a hetedikben csak lábvértéket, a nyolczadikban karvédőket, a következőkben villákat, csáklyákat, létrákat, kötélhágcsókat, sőt voltak itt gerendák hajtógépek számára és tevék szügyellőjére való csengők is!

S mivel a hegység beljebb mind jobban kiszélesedett és üreges volt mint a kaptár, e termék alatt még sokkal több s még sokkal mélyebb másik helyiségek is nyulottak el.

Vitellius, tolmácsa: Phinéés és Sisenna a publikánusok feje fáklyafény mellett járták be őket; a fáklyákat eunuchok vitték.

A homályban ocsmány fegyverek csillantak, melyeket a barbárok eszeltek ki: szögekkel kivert buzogányok, a sebet megmérgező gerelyek, krokodilok állkapczájához hasonló harapófogók.

Egy szóval a tetrárkának Machaerousban negyven ezer emberre való hadi készsége volt felhalmozva.

Arra az eshetőségre gyűjtötte össze, ha netalán ellenségei szövetkezni fognának. Ám a Proconsul azt hihette, vagy mondhatta, hogy mindez a rómaiak elleni harcra van itt, és Antipas igyekezett a dolgot kimagyarázni.

Nehézkesen ment; azt mondta, hogy a rablóktól kell tartania, meg azután az arabok is fenyegetik. Egyébként mindeme készletet az apjától örökölte. S ahelyett, hogy a Proconsul mögött járt volna, előtte ment sebes léptekkel.

Majd a fal mellé állt s igyekezett elfedni azt tógájával, úgy hogy könyökeit szétfeszítette; azonban egy ajtó magasabb volt fejénél. Vitellius észre vette s tudni akarta, mi van az ajtó mögött.

Csak a babyloni tudja kinyitni.

— Hivd le a babylonit.

Megvárták.

Apja az Eufrátes partjáról jött, hogy felajánlja szolgálátát a nagy Heródesnek, ötszáz lovassal érkezett a keleti határok védelmezésére. A birodalom felosztása után Jácim Fülöpnél maradt és most Antipast szolgálta.

Csakhamar megjelent, vállán ijjal, korbáccsal kezében. Sokszinű szalagok szorították erősen lábikráit. Izmos karjai ujjatlan tunikából nyiltak ki, szőrmesapka árnyékolta be arcát, melyen a szakál gyűrűkbe volt kisütve.

Előbb úgy tett, mintha nem értené a tolmácsot. De Vitellius egy pillantást vetett Antipásra, aki nyomban ismételte a parancsot.

Erre Jácim neki vetette két tenyerét az ajtónak, mely a falba csuszott vissza.

Meleg levegő lehelt elő a homályból. Kanyargó folyosó vezetett lefelé. Megindultak azon és egy üregbe értek, mely a többi valamennyinél nagyobb volt.

Az üreg végében boltozatos nyílás nézett a szakadékra, mely ez oldalról a várat védelmezte. Jerikói linc

kuszott a boltozatra, melyről nyílt kelyhü virágok csüngtek alá. A földön egy erecske mormolt.

A falak mellett fehér lovak álltak, talán egy száz körül, és árpát ropogtattak, a szájukkal egymagasságban levő deszkákról. Mindnek a sörénye fehérre volt festve, patájukat szövet burkolta s a két fülük közötti csimbókszór paróka gyanánt terült el homlokukon. Igen hosszú farkukkal lágyan verdesték csánkjaikat.

A Proconsul a bámulattól elnémitva állott meg.

Csodálatos állatok voltak ezek, karcsuk, mint a kigyók, könnyük, mint a madár. Versenyt futottak lovasuk nyílával, földreterítették az embert és hasába haraptak, kitaláltak a sziklák zür-zavarából, átugrottak szakadékok felett, s egy teljes nap hosszat elszárguldtak a rónán viharsebes vágatásban; s egy szóra visszahőköltek.

Mihelyt Jácim belépett, feléje mentek, mint a juhok, ha pásztoruk közibük mén, és nyakukat előre dugva nyugtalanul néztek reá gyermekszemeikkel. Pusztá megszokásból rekedt torokhangon feléjük kiáltott s a paripák nekiavadultak, ágaskodtak, ráéheztek a szabadságra, futni akartak.

Antipas, félvén attól, hogy Vitellius megfosztja paripáitól, lehozatta őket e helyre, amely külön az állatok számára készült ostromok esetére.

— Ez az istálló rossz, — szolt a Proconsul — esetleg mindannyit elveszited! Csináld meg a leltárt Sisenna!

A publikánus táblácskát huzott ki övéből, megszámolta a lovakat s följegyezte.

A kincstári jövedékek behajtói meg szokták vesztegetni a kormányzókat, hogy aztán kifoszthassák a provinciákat. Sisenna mindenfelé szétszaglászott vizsla fejével, hunyorgó szemeivel.

Végre visszatértek az udvarra.

Kerek bronzlapok vöröslöttek itt-ott, melyek a cziszternákat takarták. Sisenna észrevett egy a többinél nagyobbat, mely nem kongott rendesen, ahogy sarkával rálépett. Valamennyit újra végig kopogtatta, aztán lábával dobogva fölkiáltott:

— Megvan! Megvan! Itt a Heródes kincse!

E kincsek kutatása rögeszméje volt a rómaiaknak.

Nem is léteznek, esküdött rá a tetrárka. Azonban mégis, mi van e bronzlap alatt?

— Semmi! egy ember, egy fogoly.

— Mutasd — mondta Vitellius.

A tetrárka nem engedelmeskedett; mert így a zsidók megtudták volna titkát. E vonakodás türelmetlenné tette Vitelliust.

— Nyissátok föl! — kiáltotta liktorainak.

Mannaej látta, hogy mire készülnek. Azt hitte, mikor meglátta a liktorok fejszójét, hogy le fogják fejezni Jokanánt; s megállította a liktort az első csapás után, melyet a bronzlapra mért. A bronzlap és a kövezet közé valami kampó félt illesztett, aztán nekifeszítvén hosszú, sovány karjait, lassan felemelte; kinyilott. Mindnyájan bámulták az öreg erejét. A fával bélelt bronzfödél alatt ugyanoly méretű csapóajtó volt. Egy ökölcsapásra ketté nyílt; ekkor egy lyukat pillantottak meg, egy mély üreget, melybe korlát nélküli lépcső kanyargott; s akik az üreg széle fölé hajoltak, fenekén valami különös, valami riasztó dolgot vettek észre.

Egy ember feküdt ott a földön; hosszú haja egybeomlott az állatszőrökkel, miket hátán viselt.

Fölkelt.

Homloka egy vízszintesen föléje boruló rácshoz ütődött, majd néha-néha eltűnt barlangja mélyében.

A napsugár ott ragyogott a tetrák csucsán, a kardok kosarán, forróra hevítette az udvar kőcsockáit; a párkányzatokról leszálló galambok az udvar fölött keringtek.

Rendes körülmények közt ilyenkor szokott Mannaej magot szórni eléjük.

Most a tetrárka mellett guggolt, ki Vitellius mögött állt. A galiléiaiak, a papok, a katonák gyűrűt képeztek körülük; mindenki hallgatott és szorongva várta a történeteket.

Előbb egy mély sóhaj hallatott, tómpa, földalatti hangu.

Herodias a palota másik végében is meghallotta. Igézettől elfogva, átfurakodott a tömegben s figyelt, egyik kezét Mannaej vállára téve, előre hajolva.

A hang fölzendült:

— »Átok fejetekre, ti Farizéusok és ti Szaduceusok, viperák fajzatja, felfuvalkodott tömlők, visszhangozó czimbalmók!«

Fölsimerték Jokanánt.

Neve körülfutott a tömegben. Mások is odasiettek.

— »Átok reád, te nép! átok Juda árulóira, Efrájim részegeskedőire, átok azokra, kik lakoznak a zsiros völgy tekenőjében s kik tántorganak boritalnak gőzítül!«

— »Pusztuljanak, miként a viz, mely szertefoly, miként a csiga, mely kúszván, elmálik, miként idétlen magzata az asszonyállatnak, ki a napot nem látja!«

— »Szükség lesz cziprusoknak erdejökbe menekedned, Moab, miként a vérebnek, s barlangokba futnod, miként a patkányoknak.«

— »Erősségek kapui bétörendenek, dió héjánál könnyebben, falak leomlanak, városok leégnek; ám az Örökkönvaló ostora meg nem áll még!«

— »Vérben megfőrszteni tagaitokat, miként festő a gyapjút az ő sajtárában.«

— »Szétszaggatja testeteket uj boronaképpen; husotok darabjait elszórja hegyeknek tetejökre!«

Micsoda hódítóról beszél? Vitelliust értené. Csak a rómaiak tudnának ilyen irtást végrehajtani.

Néhány panaszzó jajdult föl:

— Elég! Elég! Hagyja abba!

Jokanán még hangosabban folytatta:

— »Kisdedek hamuban fetrengenek az ő anyjoknak holttetemeik mellett! Éjnek évadján, kardoktól retteggve fogják keresni kenyereket.«

— »Sakálók marakodnak csontoknak felette, holott napnyugtakor agg emberek tanácskoznak.«

— »A te szűzeid elnyomván könnyüiket, hárfát pengenek idegenek lakozásin és a te fiaid, a legderekbabbak, gyüölöndik önnön gerinczőket, mely le roskad, felette igen nehéz terheknek súlyától!«

A nép újra látta számkivetetésének napjait, egész történetének szerencsétlenségeit. Az egykori próféták szavai voltak ezek. Jokanán, mint hatalmas csapásokkal, egymásután sujtott le velök.

De hangja gyöngéddé, zengővé, éneklővé lett.

Felszabadulást hirdetett, az egék ragyogását, a csecsemő karját a sárkány torkában, aranyat az agyag helyett, a rózsa gyanánt kiviruló sivatagot.

— »Ami pedig mostan hatvan kiszár, nem kerül majd többé egyetlen obulusnál.«

— »Tejnek forrása fog a szikla hátából buzogni, eltölt hassal álomba szenderednek a préházakban!«

— »Mikor jössz el, te, kiben remélek, kinek orczái előtt máris leborulnak minden népek, kinek uralmad örökös leend, Dávid Fija!«

A tetrárka hátra szökött, mintha Dávid, fiának léte fenyegetésként meredne elébe.

Jokanan megtámadta királyvoltáért.

— »Nincsen több király az Örökkönélőn kívül!«

Majd kertjei, szobrai, elefántcsont-butorai miatt, melyek a gonosz Áhához teszik hasonlatossá.

Antipas letépte a lánczot, melyen pecsétje lógott

mellén, az üregbe dobta s megparancsolta Jókánának, hogy hallgasson. A hang pedig felelt:

— »Kiáltani fogok, miként az erdőnek medvéje, miként a pusztának vad szamara, miként a vajudó asszony-állat!«

— »A büntetés már bensődben vagy, megvert Isten az öszvérnek meddőségével!«

A tömegben vihogások pattogtak ki, mint a hullámok egymáshoz verődése.

Vitellius makacsul ottmaradt. A tolmács közömbös hangon ismételte a rómaiak nyelvén, mindazt az átkot, amit Jokanan a magáén ordított.

A tetrárka és Herodias kénytelenek voltak kétszer elszenvedni őket. A férfi zihált, az asszony pedig belemeredt a mélységbe.

A rettenetes ember fölfelé fordította a fejét, öklével megragadta a rácsot, hozzányomta arcát, mely olyan volt, mint a bozót, melyben két parázsdarab izzik:

— »Ah! te vagy itt Jezabel!«

— »Meggabonáztad az ő szivét saruidnak nyikorgásokkal. Nyerítettél, miként a kancza! Nyoszolyádat hegyekre terítéd, hogy elvégezd áldozatodat.

— »Az ur el fogja ragadni arany fülönfüggőidet, bitor ruháidat, szövött fátylaidat, karodnak pereczeit, lábodnak gyűrűit, az aranyból való félholdakat, melyek homlokodon reszketnek, ezüst tüköridet, strucz-toll-legyezőidet, gyöngyházás czipellőidet, melyen tested ringatod, gyémántkőveidnek büszkeségit, hajadnak jó illatozását, körmödnek irott színét, légységodnak minden mesterkedésit és nem léssen kő elegendő a te paráznaságod megkövezésére!

Az asszony tekintetével védelmet keresett a körülállók között.

A farizeusok képmutató hada földre szegezte szemeit. A szaduceusok elfordíták fejüket, attól tartván, megsértik a Proconsult.

Antipas majd belehalt.

A hang erősödött, fejlődött, mint a mennydörgés robaja úgy dübörgött és a hegyek visszhangja visszavervén, Machaerousra megsokszorozott erővel csapott le.

— »Hullj porba, leánya Babilónnak! Őrlesd meg a lisztet! Vesd le övedet, oldd meg saruidat, gyürd fel ruhádat, menj át a folyóknak vizeken, a te szégyenedet felfedik, a te gyalázatodat kiderítik! Az Örökkönvaló kiirtja a te vétkeidnek bűzét! Átkozott, átkozott asszony! Dögölj meg, miként az eb!«

A csapóajtó lezárult.

Mannaej meg akarta fojtani Jokanánt.

Herodias eltűnt.

A farizeusok fel voltak háborodva, Antipas, köztük állva, mentegette magát.

— Igaz, igaz — mondta Eleázár — nőül kell venni a testvér feleségét, de Herodias nem volt még özvegy, sőt gyermeke is volt, ami már kiátkozást von maga után.

— Tévedsz! tévedsz! — kiáltott közbe a szaduceus Jonathás. A törvény elítéli az ily házasságokat, de nem tiltja meg határozottan.

— Mindegy. Velem szemben nagyon igazságtalanok, — mondta Antipas — mert hiszen Absolon atyja feleségével hált, Juda a menyével, Ammon a hugával, Lót a leányaival.

Aulus, ki eddig aludt, most újra megjelent.

Mikor előadták néki az ügyet, a tetrárka pártjára állott. Eféle ostobaságok miatt nem kell feszélyeztetnie magát és nagyokat kaczagott a papok dorgáló beszédén és Jokanan dühöngésén.

Herodias, az előcsarnokban állva, hallotta és feléje fordult.

— Nincs igazad, ó uram. Azt parancsolja a népnek, hogy tagadja meg az adót.

— Igaz volna ez? — kérdezte azonnal a publikánus.

A válaszok általában igenlőek valának. A tetrárka is megerősítette őket.

Vitellius azt vélte, a fogoly elmenekülhet; s mivel Antipas viselkedése gyanusnak tetszett; a kapukhoz őrköt állított; valamint a falak hosszát és az udvarba is.

Azután szobái felé ment.

A papok vitatkozásai oda is követték.

Anélkül, hogy az áldozatok kezelésének kérdését érintették volna, mindegyikük feltárta a maga sérelmeit. Valamennyi Vitelliust ostromolta; elküldte őket.

Jonathás is távozott, mikor egy fülkében Antipast vette észre, aki egy hosszú hajú, fehér ruhás férfival, egy esszénussal beszélt.

Egy gondolat vigasztalta meg a tetrárkát. Jokanan most már nem ő tőle függött, a rómaiak vették magukra a dolgát.

Mily megkönnyebbülés!

Fánuel akkor ott járt fel-alá az udvarban.

A tetrárka magához intette és a katonákra mutatva, így szólt:

— Ők az erősebbek! nem tudom kiszabadítani! nem az én hibám!

Az udvar üres volt.

A rabszolgák nyugodni tértek. Az égbolt vörösségéről, mely lángba borította a látóhatárt, a legcsekélyebb függőleges tárgyak is feketén váltak le. Antipas még megkülönböztethette a sótelepeket a Holt-tenger másik végén, de az arab sátrakat nem látta már. Bizonyára elvonultak onnan.

A hold felkelt. A tetrárka szivére nyugalom ereszkedett.

Fánuel lesujtva állt előtte, fejét mellére hajtva. Végre belekezdett, hogy elbeszélje azt, ami mondanivalója volt.

A hónap kezdete óta vizsgálja az égboltozaton, hajnal előtti időben, a Perseus-csoportozatot, mely a zenithen van most. Agalah alig mutatkozott, Algol kisebb fényvel villogott, Mira-Coeti eltűnt; ebből egy kiváló ember halálára következtetett, még ma éjjel Machaerousban.

Ki lesz az?

Vitelliust jól őrzik. Jokanant nem fogják kivégezni.

— Tehát én volnék? — gondolta a tetrárka.

Talán az arabok visszajönnének? A Proconsul fölfedezné a parthusokkal való összeköttetését? A papokat jeruzsálemi orgyilkosok kísérték; köpenyük alatt tört hordoztak azok; és a tetrárka nem kételkedett Fánuel tudományában.

Az a gondolata támadt, hogy Herodiashoz menekül. Pedig gyűlölte az asszonyt. Azonban ez bátorságot öntött lelkébe; s még nem szakadt el minden fonala annak a varázsnak, melylyel a tetrárkát körülfonta.

Mikor a szobájába lépett, porfir-medenczében fahéj füstölgött és porok, kenetek, fellegekhez hasonló szövetek, pehelynél könnyebb csipkék voltak szanaszét szórva.

Antipas nem mondta el Fánuel jóslatát: sem azt, hogy fél a zsidóktól s araboktól; Herodias gyávasággal vádolta volna. Csak a rómaiakról beszélt; Vitellius nem avatta bele katonai terveibe. Ugy vélte, hogy a Proconsul barátja Caiusnak, kit Agrippa meg-meglátogat; s akkor tán száműzetésbe küldik, vagy talán megfojtatják.

Herodias megvető türelemmel igyekezett meggyőzni e kételyek alaptalanságáról a tetrárkát. Végre egy kis szekrényből egy különös érmet vont elő, melyet Tiberius arcza diszitett. Ez elégséges volt arra, hogy a lictorok előtte elsápadjanak s a vádak róla visszapattanjanak.

Antipas, a hálától meghatva, kérdezte tőle, honnan szerezte az érmet?

— Kaptam — válaszolt az asszony.

Egy szemben fekvő ajtónyílásból mezitlen kar nyult elő, egy ifju, egy gyönyörű kar, melyet mintha Polykletes faragott volna ki elefántcsontból.

Kissé ügyetlenül, de mégis bájosan evezett a levegőben, hogy elérjen egy tunikát, melyet itt benn feledezt a falon.

Egy vén asszony óvatosan elrejtette ezt a kart, a függőnyt elébe huzván.

A tetrárka lelkében valami olyan emlék maradt vissza, melyről nem tudott számot adni magának.

— Tiéd ez a rabszolgaleány?

— Mit érdekel? — felelt Herodias.

III.

A vendégek megtöltötték az étkező-termet.

E teremnek három hajója volt, mint a bazilikáknak; a hajókat vörös szantálfa-oszlopok választották el egymástól, melyeken bronzból öntött, domborművekkel ékesített oszlopféjek ültek. Két ablakkal ellátott galéria sorakozott ehhez s egy harmadik, filigrán, arannyal diszített, homorodott, a háttérben egy óriási bolthajtással szemben, mely a másik végen tárult a néző elé.

A hajó teljes hosszában sorakozó asztalokon égő kandeláberek tűzbokrokat alkottak, a színes agyagból készült serlegek és réztálak, fehér hótornyok, szőlőhalmazok között, de a vörös világosság fokozatosan csökkent, a mennyezet magassága miatt és a teremben fényes pontok ragyogtak, mint a csillagok éjszaka a lombozaton át. A legnagyobb ajtón keresztül fátylakat lehetett látni a házak terasszain; mivel Antipas megtisztelte barátait, népét s mindazokat, akik hozzá eljöttek.

Rabszolgák jártak körben, fűrgén, mint a kutyák, lábukon nemez-saruvál, tálakkal kezökben.

A proconsuli asztal az aranyozott tribün alatt, egy szikomorfadeszkából ácsolt emelvényen állott. Babyloni szónyegek zárták mintegy kisebb fülkébe.

Három elefántcsont-ágyon, — egy az asztal végén, kettő az oldalakon, — feküdtek Vitellius, fia és Antipas; a Proconsul az ajtóhoz volt közel; Aulus tőle jobbra, a tetrárka középen.

Sulyos fekete köpenyt viselt, melynek alapszöveve eltűnt a sokszinű dísz alatt. Arcza ki volt festve, szakálla legyezőalakra fésülve, azur-por csillogott hajában, melyet drágaköves diadém szorított.

Vitellius bíbor kardszíjat hordott, mely a mellén át gyolcs tógáját övezte.

Aulus hátára köttette ibolyaszín selyemből készült, ezüsttel szegélyezett ruhájának ujjait. Hajának egy-egy fűrt sora emeletként következett egymásra; zafir nyakláncz lógott mellére, mely husos és fehér volt, akár egy asszonyé.

Mellette, gyékényen, keresztbe rakott lábakkal egy nagyon szép gyermek ült, aki folyton mosolygott.

Aulus a konyhában látta meg s nem tudott ellenni nélküle, s mivel kaldeus nevét képtelen volt eszébe tartani, egyszerűen *Ázsiai*-nak szólította.

Aulus néha-néha elnyulott a triciniumon s olyankor mezitlen lábai uralkodtak a gyülekezet felett.

Ezen az oldalon papok ültek és Antipas tisztjei, Jeruzsálem lakosai, a görög városok főemberei; a Proconsul alatt Marcellus ült a publikánusokkal, továbbá a tetrárka barátjai, Kána, Ptolomaid és Jerikó vénei, azután összevissza a Libanon hegyilakói s Heródes öreg katonái, tizenkét thrák, egy gall, két germán, gazella-vadászok, pásztorok Idumeából, Palmyra szultánja, Eziongaber tengerészei.

Mindegyik előtt lány tésztalepény feküdt, hogy ujjukat abba töröljék, s karjaikat keselyűnyak gyanánt előre nyujtva, olajbogyót, fenyűtobozt, mandulaszemet szedtek össze.

(Vége köv.)

Krónika III.

Fenyő Sándor.

— apr. 28.

Itt Bécsben, ahol most napjaimat töltöm, még volt szerencsém vele találkozni. Egy szállóban laktunk, a Grand Hôtelben, ebben a félelmetes európai átjáróházban, ahol herczeg, szélhámos; érsek, cocotte, milliomos és sipista tarka csoportban verődve össze, hirdeti a szállodák mindent nivelláló egyenlőségét. Egy nap az udvari fogat áll meg kapuja előtt, másnap a rendőrség zsupkocsija, egyik nap silbak jár a kapu előtt, másnap detektiv. Szóval, Fenyő Sándor alakja is itt mozgott s mondhatom, kitűnően érvényesült a szép szakállu francia charlatanok és polgári egyszerűségű, jól nevelt angol csirkefogók silhouettejei között.

Mert, meg kell mondani, a reprezentáláshoz kitűnően értett: Még à la Henry IV. se nyiratta a szakállát, még pápaszemet se tett föl, se prémes bundát nem viselt s mégis csupa gög és csupa méltóság volt. Ahogy keresztül tudott nézni az embereken, ahogy pokoli nyugalommal átgaloppozott az exisztenciájukon, mint egy rossz sövényen, ahogy egy szemöldökmozdulattal fel tudta őket fricskázni, abban méltányolni való despotizmus volt. Nálunk ez a típus ritka. Az emberek vagy ostobán nagyképiük vagy nyálkás parvenük, ahogy parlamentben, hivatalban, társaságban látják. Fenyő azonban új alakot teremtett, a gögnek és önzésnek pompás szobrát, amely olyan közvetlen és szilárd volt, hogy még nevetni se lehetett rajta. Jóllehet, volt benne valami kereskedő-segédi elegancia, mégis a leguribb társaságban is megállta a helyét s a féktelen dölyf, amelyet, mint a rendőrség írja, »erősen keleties orra« támogatott, sajátos pozíciót biztosított neki a közéletben.

Mondom, még pár napja, hogy itt Bécsben láttam. Akkor, őszintén meg kell vallanom, nem hittem, hogy ezt a cikket fogom róla írni. Valamint budapesti kollegáim se gondolták volna, hogy ilyen könnyű szerrel fognak elbánni a félelmetes betűzsarnokkal. Mert igen kemény legény volt s konnexiói révén mindent ki tudott eszközölni, ezenfelül nem félt a kardtól sem és értett a czéllövéshez is. Mi tehát a mesterségünk silánysága miatt tisztelni voltunk kénytelenek őt s jóllehet mindenki tudta viselt dolgait, azért mindennap megemeltük előtte a kalapunkat s szívesen szorítottunk vele kezét. Őt adorálva, lealacsonyítottuk önmagunkat s az egész ujságírást megméltelyeztük.

De egyébként is nehéz ilyen ügyekbe belebocsájtani, ahol a betű fölött szigorú törvényszék őröködik s ahol bizonyítani annyira nehéz. Nap-nap után hasonló eseteket látunk a sajtóban, tudjuk, hogy egyesek lopnak, csalnak, rabolnak, corpus delicti azonban nincsen. Sajtóbiróság elé állani pedig a gyötrelmek gyötrelme, hetekig tartó izgatottság, kinpadra feszítés jár vele, a bíró csirkefogót lát minden journalistában és ebben az irányban folytatja a tárgyalást, a panaszos ügyvédje igénybe veszi mindazt az engedményt, melyet a szólásszabadság ad,

vagyis lepöki pulpitusáról a vádlottat, a pszichológiai momentumokat az elnök félredobja s a vége az, hogy az ember pár hónapra fogházba kerül, jóllehet megesküdik rá, hogy igazsága volt. Ebből a mulatságból, köszönöm, nem kérek. Az idegek nem olyan erősek, hogy ilyen külön izgalomra szükségük volna s hogy az ember békén legyen, hát inkább kikerüli a Fenyő Sándorokat s meggy csendesen a maga egyszerű utain.

Vagy ha nem . . . Ime, ne mondjak más esetet, mint a Tóth Béláét, aki maholnap különben az egyetlen, akinek még kedve van az igazságért birkózni. Látom örökös meddő harczeit, megszágyenülten nézem végig törvényszéki tárgyalásait, amelyekben az igazság erejéből alig annyi marad, hogy egy kávédarálóra elég legyen, ahol a végletekig föl-izgatva ül padján s ahonnét az örökös negatív eredményel, gyakran el is itélve távozik. Nem irigylem az életét s csodálom, hogy ebben a csatában részt vesz, még jobban tiszteltem az idegeit, hogy végig tudják küzdeni azt a steeple chaset, melyet nálunk igazságszolgáltatásnak mondanak s amelyből egy porció éppen elég egy életre.

Ez a titka, hogy a Fenyő Sándorok boldogulni tudtak s mindig is fognak tudni. Egy marék pökhendiség többet ér egy mázsza tudásnál, sőt egy csöpp perverzitás egy kiló erkölcsnél. Mert Fenyő Sándornak elfajultsága éppen nem volt elremitő, mint most utólag írjuk, a kollégái inkább csak érdekesnek találták. Sőt, miután ki tudta magát vágni a csávából, tisztelték is, mint genialis embert, aki még a jég hátán is meg tud élni. Miniszterek barátokoztak vele, szép asszonyok érdeklődtek iránta, befolyásos emberek üzleteket kötöttek vele, igen helyesen azt gondolván, hogy ritka ügyes, furfangos és minden utat ösmerő urral akadtak össze. A kis lányok csinálták neki a legnagyobb reklámot. Dehogy ártottak neki a titokban folytatott pörök, mind víz volt az ő malmára, amelylyel reputációja csak emelkedett.

Most aztán addig járt a korszak a kútra, míg eltört. Mert a kút ugyan sosem ment hozzá s ha in flagranti el nem csipik, ötven büntetendő ügye legfeljebb egygyel gyarapodott volna meg. A Fenyő Sándor érdekes karriérje tehát megszakadt s időbe fog telni, míg hozzá hasonló kaliber felbukkanik. Annyi bizonyos, hogy nagystilű ember volt és táltum, ha nem is az írásban. De a nagyarányú szélhámosok is hozzátartoznak a nagy országokhoz, a Humbertek és Boulanger-k érdekes típusai a népben lakó raffinement-nek, ügyességnek és energiának, mert a gonoszsághoz is ugyanannyi életerő kell, mint az erényhez. Ebből a szempontból Fenyő megtette a magáét s megmutatta, hogy ezen a téren is haladunk s idővel akár egy marquis de Sade-ig vihetjük.

Syrion.

A báj a lélek szépsége.

Catulle Mendès.

*

Szép a férfi is lehet, bájos csak a nő.

*

Szép a halál is lehet, a báj csak az élőben van meg.

D'Annunzio.

SAISON.

Érdemes-e vivni?

— ápr. 29.

Mindenki átesik egyetemi golya-korában a vivó lázon. Ez még nem tévesztendő össze a sport-szenvedélylyel. Az a fiatal diák, aki villogó szemekkel állít be a vivómesterhez, azzal az érzéssel huzza fel a vivókezttyüt, hogy pár hét múlva már nyugodtan pofozhat fel akárkit. Nem is tartjuk ezt lovagiatlanságnak tizenhét éves korunkban. A fiatal vérnek lázadó szilajsága érvényesül és utat tör magának, akár egy kis érvágás árán is. A német Bursch a Schlägerrel végezi ezt az operációt. A fenmaradó fölösleges öserőt azután a sörrel hűti le.

Amint a fiatal spadassin jobban ismerkedik meg a szikrázó aczélpengé játékával, felbred benne a sportszempont iránti érzék is. Így kezd lassanként vivóvá átvedleni. Keyesebbet gondol a pofozásra, amikor fokozatosan megismeri a kard furfangosan cikázó utjait. Átérzi, hogy férfinak való élvezet egy szál aczéllal kiállni a sikra. Igazi küzdelem, amely a kart és a szívet edzi. Mert mi a vivásban a sportszerű elem? A férfi viaskodása a férfival erős karral, hidegvérrel.

Aki a vivást szemléli, ha maga vivó, nagyon helyesen, elsősorban a siker szempontjával bírál. Ha a football-t nézzük, a közvetlen mértéke a tudásnak a goal-eredmény. A vivásban azt kutatja a néző, hogy »ki kap ki?« A legutóbbi néhány évben sportszempontból örvendetesen szaporodott a vivó-versények és vivó-esték (akadémiák) száma. Most, nem az idén látott néhány ilyen vivó-ünnepélyről szölok. Hiszen egy év kevés alapot nyújt általános tanulságokra. De visszamenve néhány esztendő vivói mozzanatain, egy új hang csendül ki a nagyközönség köréből. Azt hangoztatják sokszor, éppen a versenyeken látottak hatása alatt, hogy:

— Érdemes-e vivni?

Magyarországon hasonlíthatlanul nagyobbkörű ma a vivás iránti érdeklődő közönség, mint volt bármikor. A versenyeken látott vivók első klasszisa erősebb, mint valaha. Elsőrangú csapat ez bármely nemzetközi versenyen. A fiatalabb vivó-nemzedék is szépen fejlődik. Van több elsőrangú mestervivónk, olyan is, akinek erejét csak saját vivótársasága ismeri, mert az illetők nem vesznek részt nyilvános versenyeken. Ahol ilyen gazdag vivói anyag van és a kard nemzeti fegyver, a vivásra termettség pedig faji sajátosság, ott az a gyakran felhangzó elkedvetlenezés csak felszíni tünet lehet. Ennek a nagyközönség egy részében észlelhető jelenségnek az okát nem is nehéz felkutatni. Az a vivás iránti szimpátiák veszedelme, hogy a mi jó magzatjaink, akiknek szilaj férfiasága amugy is inkább rokonszenvez az »üsd, nem apád«-taktikával, mint a francia fleuret művészies piszkálgatásával, nagyon vegyes vivó-társaságot kénytelen a nyilvános estélyeken végigélvezni. Nálunk az utóbbi években az elsőrangú vivókkal egy sorban, megkülönböztetés nélkül, szerepeltet-

nek minden alkalommal teljesen kezdőket is. Ez nem vonatkozik a fiatal vivó-nemzedékre, hanem — ismétlem — teljesen kezdő vivó-növendékeket állítanak ki gyakran versenyeken, akadémiákon, a nagyközönség untatására. Az erős vivót nézni élvezet. Ez verekszik — művészi eszközökkel. De kezdőket szemlélni, mindenkor kínos. A kezdő vivó ő maga sanyli meg legjobban a korai szereplést, melylyel másfelől ezt a szép és férfias sportot gyermekjátékká szállítja le. Ha két kezdő viv nyilvánosan, vagy úgy dulakodnak, mintha bot lenne a kezükben, vagy — ha szabályosságra törekednek — skálázást mutatnak be. A skálagyakorlatokat pedig nem szokás a hanversenyteremben produkálni.

Ha az ilyen mesterségesen érlelt kezdő vivó erős ellenféllel kerül össze, az is kínos látvány. Ha iskolaszerűen viv a gyenge kezdő, akkor a matadorral szemben dadogó gyermek benyomását teszi. Viszont képtelen hadonázással fajul a vivása, ha erős ellenfelét meg akarja vágni. Csak úgy ér esetleg cél, ha vagy belevagdál ellenfele támadásába, vagy ész nélkül rohan reá. Ez a taktika párbajban nem éppen czélszerűtlen. Aki annak tudatában, hogy ellenfele vivói tudásban magasan fölötte áll, a veszélylyel nem törődve, sebezni akar, vadul rohan ellenfelére. A többit istenre bizza. Ilyen taktikához, *éles karddal*, nem vivói tudás, hanem elszántság kell. Ismeretes gyakorlati igazság, hogy ezzel az elszántsággal szemben viszont nem elég a vivói technikai tudás, ha azzal a kivételben a — férfias határozottság és hidegvér nem tart lépést. Ezért éles karddal a lelki erő fölénye, a vivói gépszerű gyakorlottságnak, erős versenytársa. Főképp Magyarországon áll ez, ahol a szúrás használatát nagyon helyesen korlátozzák. A vad roham ártalmatlanná tételére tehát nem lévén hegyes penge, az erélyt hasonló erélylyel és részben kockázattal kell és lehet csak ellensúlyozni. Egy régi bajnokunk nagyon helyesen jegyezte meg, hogy a magyarországi kardpárbajoknál az aczélos sziv az aczélos pengének elengedhetetlen kísérője.

De a vivás sportszempontból nem ér ott véget, ahol az éles kard szempontjai kezdődnek. Az ellenfél lenyargalását felesleges éveken át tanulmányozni. Elég arra egy a kávéházi asztal mellett esernyővel adott lecke. Aki a kezdő vivónak ezt a hadonázását látja, ha ő maga nem ért a viváshoz, örökre elveszti a gusztusát ettől a sporttól. Így fejtelennül rohanni — ha fejevédő és vivőkeztyű védi — akárki tud. Nem is érti a laikus, hogy mit lehet ezen szeretni. Mert a nagyközönség nem disztingvál. Az újságban ezekről a kezdőkről is azt olvassa, hogy a »vivásuk« tetszett és ők »amatőr-vivók«. Az ilyen félreértéseknek csak az vehetné elejét, ha a teljesen gyakorlatlan kezdőket nem a vivóilag felnőttekkel egy sorban, hanem junior-csoportokban vivatnák nyilvánosan.

Egy másik veszedelme volt a vivás komolyságának az utóbbi években az is, hogy *egy* vivóink az olasz vivómódszer némely elemeit *félreértették*. A jó magyar rendszerű vivó éppugy tudja és alkalmazza, mint a képzett olasz vivó, azt az elvet, hogy az erős rohammal, gyakran ugrással is, véghezvitt támadásokkal szemben az egyszerű védésnél erősebb ellenszerek nélkülözhetlenek.

Meg kell előzni elővágással. Föltartóztatni a kard hegyével. Elébe ugrani és az erélyes ellen-akció szuggesztív hatásával megszakitva a villogó penge kiszámíthatlan útját, átvenni a támadó szerepét. Az ilyen »nehéz« ellenfelekkel szemben áll elsősorban a régi vivó-elv: »a legjobb védekezés — a támadás«. De mindez már »vivás«, észszel, gyakorlottsággal, elszántsággal.

Mindezt itt futólag azért érintettem, hogy rámutassak az e sportban rejlő vonzó tartalomra. Ez az a sport, amelynek hazánkban dicső a multja és szép a jelene. Megérdemli, hogy kicsinyes okokból eredő hibákkal ne rontsanak a jó nevére olyanok, akiket magukat is a kardban rejlő varázs csábit e hibákra.

Gáspár Artur.

Krónika IV.

A vén bakkanesos és fia, a huszár.

— Oktató dráma. —

SZEMÉLYEI:

IDŐSB D'ANNUNZIO, regényíró.

IFJABB D'ANNUNZIO, 15 éves gimnazista.

IFJABB D'ANNUNZIO (*fözlép és Lorient örmester nótáját énekli a Nebántsvirágból*):

D'Annunzio az én papám,
Ki írja a regényeket
S neve, ha minden lapba nincs,
Rögtön beteg lesz, nagy beteg.
Anyám szerényebb életmódra
Akart nevelni engemet,
Papámnak volt az óhajta,
Hogy folyton szemtelen legyek.
Hallgattam a papára én,
Óh én szegény!
Hallgattam vón, az angyalát,
Inkább a mamát!

Gimnáziumba járok én,
Azaz csak jártam, mert ma már
Kicsaptak egy párbaj miatt
Ígazgató s osztálytanár.
Egy ifju hölgyért verekedtem,
Ki tiszteletet érdemel,
Édes apámé a dicsőség,
Hogy ilyen korán kezdtem el!
Hallgattam a papára én,
Óh én szegény!
Hallgattam vón, az angyalát,
Inkább a mamát!

IDŐSB D'ANNUNZIO (*mélázva fözlép*):

Hála isten, este van megint,
Mával is fogyott a földi kin,
Elvégezvén mai robotom,
Most már én is békén nyughatom.
Kis kacsoid összetéve szépen
Imádkozzál édes gyermekem:
Hogy az isten mindennapi lármás
Reklámomat adja meg nekem!

(Valamivel derültebben áttér a Lili románczára):

Óh hányszor nem jutott eszembe
A munka lázas éjjein:
Regényeimbe — semmi eszme,
A verseimbe — semmi rim.
Azonban mindez oly mellékes,
Nem a regény a fődolog,
Hanem a reklám, melylyel ékes,
S én folyton arra gondolok,
Hogy mily keserves, nappal, éjjel,
Ebéd előtt, ebéd után,
Folyton csak trombitálni, trombitálni
Hangosan a reklám-trombitán.

Ha ötlet nincs sivár agyunkba,
A tollat óh ne tedd le kéz,
Oly könnyű a szellemi munka,
Hanem a reklám, az nehéz.
Regény, novella nékem semmi
Tanuim annyi kötetek
S könnyebb egy drámát kieszelni,
Mint egy jó reklám-ötletet.
Fogytán az ötletem é téren,
Állok reklám nélkül, bután,
S két napja trombitálni, trombitálni
Nem tudtam a reklám-trombitán!

IFJABB D'ANNUNZIO (az ügy komolyságára való tekintettel prózában mondja):

Kezét csókolom!

IDŐSB D'ANNUNZIO (rossz szokásból jambusokban felel):

Orczád oly dult, fiu!
Beszélj, mi van tevéled?

IFJABB D'ANNUNZIO (gyors elhatározással):

Kicsaptak az iskolából!
(Magyarázatul hozzáteszi.)
Nem lehet az ember fábul!
Egy szende nő... megláttam őt,
Sőt
Megszerettem. A karja bársony.
S mert ugyanez az érzés vett erőt egy
Véle megverekedtem!... [iskolatárson,

IDŐSB D'ANNUNZIO (boldogan):

S czért kicsaptak?
Mily dicső, nagy nap!
Nem érti más ezt, csak mi ketten!

IFJABB D'ANNUNZIO:

Hogyha szabad még hozzátennem
Fiui hála is vezérelt engem.
Az asztalodon láttam azt, hogy ott
A reklám kifogyott
És neved a lapokba gyérül,
Fogadd e reklámot hálám csekély jeléül!

IDŐSB D'ANNUNZIO (daktilusokban):

Keblemre fiu, az apád fia vagy
S lesz hired is, mint az apád hire nagy.
Jutalmul, mert megérdemelted,
Dalolj el vélem egy duettet!

(Apa és fiu rágyujtanak a Bob herczeg belépbjére.)

APA:

A földön van, hej számos író,
Középszerű, jó és jeles,
De oly hires és oly közismert,
Mint én — közöttük egy se lesz.

FIU:

Mi több, egész nagy Európába
Nincs hajkenőcs, zsoké, se bába.
Kit a reklám szárnyára vett,
Mint a D'Annunzio nevet!

APA:

Elmúlok én, el amit irtam
A sok regény, a szindarab,
De a nevem el sohse múlik,
Mert a fiamban megmarad.

FIU:

Mit apám sok dicscsel kezdett,
Majd én folytatni igyekszek,
Kit a reklám szárnyára vett,
Minden D'Annunzio nevet.

(Apa és fiu egymás nyakába borulnak. Görögül. Dics-fény. A hirdelési függöny legördül.)

Incubus.

INNEN-ONNAN.

△ **Jön a király.** Valljuk be: volt oka nem jönni eddig s már hálásan elismertük: van okunk örülni, hogy végre jön. Évek hosszú sora óta ismét, amikor ünnepi diszszel és történeti érzéssel fogadjuk. Nem a politika szervezi az utcát a király fogadására, hanem a tiszta érzés és tiszta gondolkodás. Sok keserűsége volt ő felségének a mi sok bajunkból. Ez is egy neme az együttérzésnek, de olyan, mely kölcsönös félreismeréssel jár. A távollét ideje alatt a mi felséges királyunkat merőben a chlopyi hadparancs légkörében láttuk, ő pedig a hosszú obstrukció következtében csupa Lengyel Zoltánt látott hű Magyarországon. A Rákóczi-ügy világhírességet és meleget árasztott. A holt nagyságos fejedelem megdicsőülő alakja mellett fölmagasztosult a mi ősz királyunk is. Megismertük egymást, mi megtudtuk, hogy szívünk vágyait ő felsége szívesen teljesíti, ő megtudta, hogy amit a magyar nemzet kíván: hámvak... És megadta nekünk.

* * *

† **Ellenbogen.** A mi parlamenti fenevadjaink, a tigrisek, párduczok, jaguárok, hiuzok és egyéb elbődülők a héten keservesen megjárták. Fölállt az osztrák szocialista Sámson, aki annyiban is különb az eredeti Sámsonnál, hogy azt a bizonyos állkapcsot a tulajdon képében viseli és irgalmatlanul lefőzte őket, Odamondogatott Tisza István grófnak úgy, hogy Gabányi Miklós. a Lengyel Zoltán ölébe ajult az irigységtől. Hiszen szó, ami szó, minállunk is csak oda-oda tudnak vágni, egy-egy rühes kutyáért vagy más hasonló szónoki virágért, ami tigriseink se kell, hogy átfáradjanak a szomszédba, terem ilyen a maguk kertjében is: de mi türes-tagadás, az osztrák sógor mégis csak többet tudott kiráznia a belsejéből. Ugyanazon a napon, amelyiken minállunk legfőlebb annyi telt a kurucz virtusból, hogy »hazudik az elnök«, odaát fölállt Ellenbogen mester, a nevezetes szocialista, aki úgy látszik mindennap nyolcz órát foglalkozik azzal, hogy — nem mossa a száját és, hogy csak a

finomabbjából szedjük, elnevezte a magyar miniszterelnököt vérbe mártott gazembernek, kosárfonó fegyencnek, csak az elnöki erőszak akadályozta meg a folytatásban, különben talán elmondta volna még — osztrák képviselőnek is. Másnap pedig ugyancsak az osztrák törvényhozásban fölállt Sternberg gróf, aki nem szocialista, hanem gróf ur és Goluchovszky grófról tette azt a finom kijelentést, hogy: Európa legnagyobb gazemberé. A szocialista-rekordon valahogy talán még meg tudnának vigasztalódni a mi fenevadjaink, de ha odaát már a grófok is így tudnak csevegni, akkor bizony baj van odaát, mert ilyen finomat még Gabányi Miklós se hoz össze, akárhogy erőlködjük is. Hiába, itt még tanulni kell: szerencsére azonban, talentum az nagyon hozzá.

□ **Rusi.** Néhány hete csak, hogy megnyilatkozott benne az isteni szikra mindnyájunknak nagy gyönyörűségére s ma már halott, megölte a tűz. Egy kis színész, egy vulkanikus temperamentum, egy világa a gyermekes jókedvnek és iskolás pajkosságának s egy külön világa a szépségnek. Szegény Rusi, hogy így kellett ennek történnie. Boldog Rusi, hogy nem lehetett őt megmenteni. Ennek a gyönyörűséges mikrokosmosznak a fehér és rózsás bőr volt az éltető foglalatja, ki törődött volna szegény Rusi jókedvével, kedvességével, kicsapongó, megragadó talentumával, ha a bőre vörhenyes és fekete, szájacskája, melyen a meg nem égett lélek megnyilatkozott, el van torzulva? Meg kellett neki hálnia, nem a sebei halálos volta miatt, hanem mert elpusztult a szépsége. Nyugodjék békében, sirja fölött tovább tánczolnak és muzsikálnak hálás siratói!

+ **A királynő férje.** Ilyen állás most egy van Európában, a viselője szerencséjére azonban ez az egy olyan, hogyha száz volna, akkor is ez lenne valamennyi között a legkellemetesebb. A királynő, akinek az ura a királynő és nem a királyné férje, a legszebb asszony, aki talán valaha trónuson ült, fiatal, bájos, üde teremtés és Meklenburgi Henriket az egész világ irigyelte, mikor a szép kis Vilma ő felsége a válszalagjába tűzte a rózsáját. Talán mert irigyelték, azért — rágalmazták is meg. A szerelmes kis riporterek csunya dolgokat irkáltak róla, bizonyára — féltékenységből. Az a hír járta, hogy rosszul élnek ők ketten, a királynő, meg a férje, sőt még azt is írták, hogy a királynő férje bántalmazta volna a királynőt, amiért aztán a főkamrás kardot rántott a királynő védelmére. Ilyen gonosz híreket szórtak szerte: de végre is kiderül az igazság, hogy hazugság az egész, vagy legalább is most hazugság. A királynő a héten kinevezte a királynő férjét generálisnak, meg admirálisnak, szóval előléptette szárazon és vizen. Háborút Hollandia, amelyben a herceg hadvezéri talentuma kiragyoghatott volna, ez idő szerint nem visel, a szolgálati éveinek sincs akkora a száma, hogy ilyen rohamos avanszálást megokolhatna, de azért bizonyos, hogy ez a nagy elismerés nem jött érdemek nélkül. A királynő férje bizonyára kiérdemelte a bizalmat és az a sok gonosz híresztelés immár bizonyos, hogy hamis volt. Ezzel a rangemeléssel különben magának is tartozott a királynő, mert csak nem sétálhatott karonfogva egy hadnagyocskával, mikor csak rajta áll, hogy egy generálissal sétáljon karonfogva. Hogy a generális egy kicsit fiatal, ez tudvalevőleg olyan hiba, amelynek az a legnagyobb baja, hogy, egyre kisebb lesz.

○ **A becsület.** A gráci katonai hatóság bepörölt egy vendéglőst, mert ez megsértett egy katonát. Bepörölte azon a czimen, hogy aki egy katonát megsért, az az egész hadsereget megsérti. Így a tétel az első hallásra nagyon szépen hangzik és mindjárt a második hallásra nagyon — furcsán. Az a gráci vendéglős azt a katonát azért sértette meg, mert — nem

akarta megfizetni az ital árát, amit bekebelezett. Ha a katonai hatóság tétele áll, akkor neki az első dolgának annak kellett volna lennie, hogy — kifizesse a legény számláját, mert amivel egy katona adós marad, azzal adós marad az egész hadsereg. Akinek tehát katonán van valami követelni valója, forduljon teljes bizalommal a gráci katonai hatósághoz, az bizonyára kollegiális kötelességének ismeri, hogy kifizesse; akinek pedig valamelyik katonával támad akármicsoda dolga, az intézze el akármelyik másik katonával, mert minden katona — a hadsereg, minden katona egy katona. Nagyon valószínű azonban, hogy ebből a gráci tézisből maguk a katonák se igen kérnek, mert katonáembernek is éppen elég, ha a maga dolgáért állja a felelősséget és egy budapesti hadnagy alkalmasint kikérné magának, hogy őt cizálják a rendőrségre, mert egy przemisli káplár összeverekedett a korcsmában egy lakatos-legénynyel. Aminthogy egy civil becsülete nem minden civil becsülete, egy katona becsülete se az egész armádiáé: ez privát tulajdon és annál jobban meg van védve, mennél kevesebb idegen segítség sorakozik mögéje.

A legfiatalabb udvari tanácsos Hűvös József, a vilamos városi vasut nagyérdemű, szimpatikus direktora. Előbb királyi tanácsos volt, de ezt megunta, mert nagyon sokan vannak a királyi tanácsosok és királyi tanácsosnak lenni ma már nem is olyan virtus. De az udvari tanácsosság az már más kategóriába esik, a király is jobban megbecsüli az ő udvari, mint királyi tanácsosait. Az udvari tanácsos jobb szabású kabátban is járhat, mert anyagi viszonyai ezt inkább megengedik, továbbá jó franczia pezsgőt, mondjuk Haidsic Monopolt is ihatik, míg a királyi tanácsosnál már az is ünnepp, ha egy kis Törleyhez juthat. Szóval, aki teheti, már csak legyen inkább udvari tanácsos. Ezt gondolhatta botfai Hűvös József is, kit nagyon sokan becsülnék s szeretnek, úgy látszik a király, ő apostoli szent felsége is. Ennélfogva a királynak se volt kifogása ellene. Így lett udvari tanácsos Hűvös József, öméltósága, akit mi is tiszta szívből megéljenzünk.

○ **A ló-vágóhid.** A fővárosi tanács megsürgeti a közgyűlést, hogy építtesse meg minél hamarabb a ló-vágóhidat, mert az ehető állatok husa már olyan drága, hogy sürgős szükség van az ehetőnek idáig nem akceptált állatok husára, különben — nem ehetik húst a szegény ember. A lóhúst már régen eszi a német, hivatalosan és nyíltan: alkalmasint eszi a magyar is, de nem hivatalosan és tetszetősebb álnév alatt, csakugy, mint ahogy a városi kémikus statisztikája szerint a tehéntej egy harmadrésében műhabarcsot iszik és enyvet eszik rántottának tojás helyett. A lóhús ellen, mint olyan ellen, talán nem is lehetne kifogást tenni, mert a ló végre is tisztább állat, mint például a disznó és enni se eszik mást, mint például a tehén. A baj csak az, hogy a ló hivatásául az emberi béréndezkedés elsősorban nem azt tűzte ki, hogy rostélyos legyen belőle. A ló már csak nagyon korosan, idült állapotban, jóval túl élete üde tavaszán, mint rokkant válik táplálékká és nyugdíjba vonulás helyett kerül a vágóhidra. Borjuhust árulnak, de csikóhúst nem fognak mérni, mert a csikó drágább, mint a borju és a ló is drágább, mint a tehén: hogy tehát a lóhús olcsóbbá legyen, mint a tehénhús, vagy sertéshús, a lónak nagyon el kell agnia az életben, nagyon vénnek, szikárnak, koppadtnak kell már lennie. Gusztusos tehát nem lehet a mézárszékekben és ezért nem helyes idea a ló-vágóhid ideája. — Ha a lóhús jó és nincs más baja, mint az — előítélet: mért ne lehetne a lóhús továbbra is — olcsó tehénhús? Minek vágóhidra czipelni egy illuziót? A becsületes lóhúst senki se fogja megenni: az álnéven ártult lóhúst mindenki megeszi, akinek olcsón kell a marhahús, mért ne ehessen a szegény ember továbbra is marhahúst, mikor az a marhahús ugyis lóhús.

SZINHÁZ.

Beregi Oszkár.

Azt hiszem, öt vagy hat éve . . . Azok az esztendők oly gyorsan iramodnak, az ember alig győzi olvasni! Mondom, öt vagy hat éve, egy színtelen, szürke téli délután, alsó erdősi lakásomon belép hozzám egy nyájas arcú idegen és engedelmet kér, hogy egyik költeményemet elszavalhassa előttem. Az idegen alakja oly délczeg volt, tartása oly nemes, hangja oly rokonszenves, kiejtése annyira tiszta, szürkés fiatal szeme annyira bizalomgerjesztő — hogy ráállottam, annál is inkább, mert nyakig voltam az influenzában, jártányi erőm nem volt és ha akartam, se menekülhettem volna.

Ekkor láttam Beregit először. Gyönyörűen szavalt, de szavalt. Szerencsétlenül oly bensőségteljes, oly intim, oly csupa-hangulat-költeményt, mely nem tűri sem a pathost, sem az érzelmes előadást. Vannak ilyen különös alkotások, amelyek azonban nem föltétlenül a legrosszabb versek. Ha jól emlékszem, a *Nápolyi emléket* produkálta előttem. Hálásan szorongattam a kezét és összeszidtam. Azután láttam a Nemzeti színpadon *Fritzchen* szerepében. Sok fejjel megnőtt. Már nem szavalt, nem pózolt, igaz volt és a szívémben markolt. A porosz junker szögleteségét, robusztus voltát épp oly finoman leste el, mint amily találó hangot tudott adni a szerencsétlen áldozat vergődésének. Amikor *Fritzchen* édes apjának, a nyugalmazott ezredesnek, aki még most is Don Juan hírében áll, elmondja, hogy korbácsolta ki a megsértett férj ruha nélküli állapotban az utcára, az szinte leirhatatlan suggestiv erővel hatott a közönségre.

Azután láttam sok és nagy szerepben, mindig betöltötte a színpadot. Mert vannak színészek, akik a legnagyobb szerepben is azt a benyomást keltik, mintha csak statiszták lennének, viszont az igazi művész már pusztán megjelenésével is hat. De reveláció számba megy és etapeot jelent Beregi művész pályafutásában Constantin, az utolsó Paleolog nagy hatásos szerepe, melyben szinte a költői megálmodás magaslatára emelkedik. Bereginék sohase lett volna szabad a Burg színészeit látni és nagy művész vált volna belőle; Bereginék olyan színpadhoz kellett volna kerülnie, ahol a komoly művészek a komoly tanuláshoz módot is nyújtanak, olyan színpadot értek, mint a Meiningerieké volt, vagy a Deutsches Theateré, amely nemcsak színpad, de egyuttal iskola is. A mi nemzeti színpadunk nem ilyen iskola. Azért a Beregi Constantinjának egyenetlenségei nem is a Beregi, hanem az intézet rovására irandók, mely művészeinek nem nyújt módot és alkalmat egyenletes, nagy alkotások kidolgozására. Igaz, Talma tükör előtt tanulta be szerepeit, de a tükör mégis csak fogyatékos tanítómester. És Talma rég megholt, nem tudhatni: talán a tükrön kívül mégis volt más valakije is, aki egyre, másra figyelmeztette. De így is szép és nagy alkotás a Beregi Constantinja. És a második felvonás fináléja mindannyiszor spontán tapsviharra ragadja a közön-

séget. Ez a fönséges páthosz ugy hat, mint az ágyúk dörgése villámlós éjszakán. Egy veszendő nép utolsó feljajdulása sivit végig a Herczeg Ferencz kötetlen prózájának gazdag skáláján és Beregi hatalmas tolmácsa neki.

Csak egyben nem értünk egyet. A nagy emóciók és vergődések pillanataiban feltűnt nekünk, hogy Beregi-Constantin mindig ódalogva közeledik a trónhoz, mikor beleülni akar. Hát ez nem igaz. A királyok, mikor a trónt megközelítik, sohasem ódalognak, sohasem ingadoznak, mindig egyenesen tartanak a trón felé.

És a művészek követik a királyokat.

K—s.

A csillag fia.

— A párisi nagy opera ujdonsága. —

Páris, ápr. 23.

Catulle Mendés, aki ez új opera szövegét gondolta ki, vénségére se javult meg. Ama közismert francia közmondás, mely szerint »le diable se fait ermite en vieillissant« aligha vonatkozik a temperamentumos poétára, aki az alkonyati elmulás bus óráit is heves lelkülettel és dus hajzattal éli át. E világról és földi dolgokról való felfogása a régi maradt; a huszadik esztendő zamatos lírája, ha hurjaiban meg is lazult kissé, az éneke a hajdani dallam, az akcentusa a régi csengés: a sóvárgás és az epedés. Az ilyen közönséges fajtájú érzéki örömek dicsőítését mivelte e költő immár elhalálozott társával, Armand Sylvestre-rel egyetemben, aki, bárha durvább is volt egy kissé, mégis ugy mult el szegény, mintha sohase lett volna . . .

Világos, hogy a Mendés sorsa se lesz más. Ez órában, merész rajzu fejével és kissé potrohos alakjával, még ura ő bizonyos szerkesztőségi terméknek s kávéházi asztaloknak, s ha végigmegy az utcán az absynth órájában a boulevardokon: a burzsoák tiszteletteljes irigykedéssel nézik őt, mint akinek szabad bejárata van minden párisi színházba és máshová is . . . De miközben a fizikai csapás, a »nagy buzogány«, mint Taine mondaná, erősen lesi már a gyökerében mégis csak kimerült és elfáradt emberi alakot, a műveibe fojtott lélek — ha ugyan szabad itt lélekről beszélni — rég elrepült a Feledés birodalmába. A lelkiismeretes megfigyelő világosan látja a következőket: a Mendés egyhanguan érzéki lírája, a mindenféle szerelmi hörgések és epekedések még elviselhetők, sőt tetszetősek is lehetnek az ifjuság s az élet gyönyörű varázslatán át. De a halál elront mindent. A nagy és végérvényes nyugalomból nézve, onnan, ahol e poéta ugyszólván erkölcsi tisztaságban pihen, az ő műve aligha fog nyujtani egyebet az erotikus láz és érzéki röhej fájdalmas csengésü visszhangjánál. Undorról tiszteletből ne beszéljünk. De nyilvánvaló, hogy mindazok, akik majdan e különös jelenség emlékét meg akarják őrizni, el kell hogy válasszák őt összes műveitől. Csakhogy akkor kérdés, vajjon mi fog maradni?

A »Csillag fia«-ban még egyszer, az egyhanguság kedvéért, Catulle Mendés ama szédítő és közkedvelt gyönyörökről beszél, amelyeket az Uristen a nőben helyezett el a férfiak vesztére. A kitűnő poéta gondolata, ha nem csalódom, az, hogy a nemes emberi törekvéseket, a kötelesség és hivatás lángoló tűzét örökkön ellankasztja a nő nyujtott nagy gyönyör, ama »másik öröm«, mely egy csomó kitűnő embertársunkat letört és tönkretett, miközben bátran és rendíthetetlenül mentek volna valami nagyobb szerű dicsőség felé. Ime, első látszatra, ez olyan

moralizálásféle is lehetne; úgy tűnhetnék fel, hogy Catulle Mendés megírta egy operában, hogy minden rossznak forrása a nő s nemes felbuzdulásunk tiszta hevét az a röpke boldogság altatja el, amit mohó ajakkal izlelünk meg az asszony közelében, a lehető legnagyobb közelségében. Ez, elvégre, a tétel banalitása dacára, lehetne afféle erkölcsi preokkupáció, amolyan erkölcsi dilettantizmus, mely szépen előadva, pathetikusan tárgyalva, senkinek sem árt és senkinek sem használ. A baj csak az, hogy Catulle Mendés egy csöppet sem őszinte, »il n'y pense pas«, ahogyan itt szokás mondani. E férfiú csak azért erkölcsös, mert a nagy opera számára irt, ahol végre is nem lehet vetkőződő courtesane-okat bemutatni zenekíséret mellett. De még így is, lépten-nyomon nyilvánvaló, hogy a poéta jóval többre becsüli ama bizonyos, mindent megrentő gyönyört, melyet a nő csókja és ölelése nyújt, mint sok minden épületes dolgot, amelyeket elvesztünk e gyönyörök miatt és az ő titkos gondolata és érzése az, hogy például Sámson sokkal bölcsebben cselekedett, amikor a Delila karjába vetette magát, mintha egyetemi tanár akart volna lenni a jerichói fakultáson. Ilyenformán bizonyos tulonnan való őszinteség mégis csak konstatálható. Sőt ama rózsaszínű cinizmus, mely halk kacagásával átcseng e művön, nincsen minden báj és szépség nélkül. A Catulle Mendés hite kiolthatatlan.

Az ő különös, poémájához nagy, izgalmas, tumultuózus zene készült. Ezt Camille Erlanger írta, a modern francia zeneművészet egyik legerőteljesebb művelője. Vagy két esztendő telt az ötfelvonásos libretto légkörében és ép egészségben került ki belőle. Pedig az az öt nagy felvonás rettenetes munka lehetett. Olykor, a szöveg lázas, sőt itt-ott dagályos tovaömpölgése közben nyilvánvaló, hogy a poéta Shakespeare-re emlékezett és egy csomó egyéb igen kiváló drámáira, felejthetetlen jelenetekre és képekre, amelyek a zenést alaposan próbára teheték, megvisellették s meggyötörhették.

Már az első felvonás első jeleneteinek zenei beállítása vagy kikészítése rettenetes igyekvés szüleménye s az emberi erő és képesség szempontjából valóban nem közönséges jelenség.

Hierosolyma romjai között, a ledölt bálványok komor világában, az éjszaka rejtelmében borzalmas királynők jönnek és lebegnek és dalolnak természetesen ijesztő és egyben csábító dalokat forró és imádott gonoszságokról. A homályos csillogás és czudar végzet atmoszférájában Moloch, Béliál, Astarté dicsőítése szól, mert ezek ugye bár legyőzték Jákob istenét. És az isteni boszorkányok között Lilith a leggyönyörűbb, Lilith, a Kéj városának szédítő szépségű papnője és a közelében Belthis ugyancsak bájos teremtés, aki az emberi szíveket az illúzió mérgével szokta megejteni. E borzalmas és isteni nők mind hevesebben és mind lázasabban dalolnak, vad lelkök gyűlöletét sikongva Javeh ellen és meggyalázva a ledölt templom romjait. Aztán sistergő — bár igen melodikus — gonykaczajban törnek ki, a jövendő Profétát emlegetvén, a ki az ő prédájuk leend.

A wagneri analógiát, gondolom, felesleges említeni. Ez annyira nyilvánvaló, hogy egyszerűen megindító. De a »Götterdämmerung« első jelenetének bus és komor énekét Erlanger lázas sikoltásban harsogja tul, a forró, heves, epedő és fegyelméletlen ifjuságnak ugyszólván zord és marcsona akcentusaiával, amelyek megkapók és megdöbentők. És azontul a gonoszság örökifjú királynőinek tömör és lázas énekéből bizonyos állandó és maró csengés válik ki és az egész művet áthurrogja, mind az öt felvonást. Amiből markáns zenei egység támad, feltűnő és megrázó tömörség, valami harsány, megmagyarázhatatlan zenei hatalom...

És immár, csupa fényből szöve s mintegy az ég-

boltozat pereméről kerülve le, a bejelentett Proféta, a csillag fia, megjelenik. Gyönyörű fehér lilioma mellett a szüzi Sephora várja őt. Bar-Kochba az ifju Megváltó tündéri fényben közeledik. Imádandó és festői alakját a gyönyörteljes igézet varázsa lebegi körül: a héber népet fel fogja szabadítani; a barbár pogányságot le fogja győzni; s a ledölt templomot újra felépíti. De a fogadtatása virágos szépségű, a vidám zenén és harsogó kürtökön át, mélyen és rettenetesen a cselszövő boszorkák éneke üvölt, a nagy fenyegetés.

Azontul a csillag fiának le kellene győznie a rómaiakat és nem volna szabad megcsalni hű hitvesét, a bájos Sephorát. De fonséges és megváltó terveit az isteni Lilith megakasztja és Bar-Kochba, elernyedve és elbátortalanodva, békén hagyja Hadriánus császárt s jobb szereti Tannhäusert utánozni, Tannhäusert a Vénusz-hegyben. Felejtethetetlenül édes és kiolthatatlanul zamatos órákat és napokat él át a Kéj városának papnőjével, míg végre — s elég későn — megszólal az elmulasztott hivatásra emlékeztető kürtszó, a nagy jel a csatára... Már ekkor, fájdalom, minden el van veszve. Ujra ott vagyunk a ledölt templom romjainál, a szétvert tömeg menekül, a gonosz királynők diadalmasan dalolnak, miközben a csillag fia csendesen meghal a szüzi Sephorával. Oh itt, e lázas együttesben, amikor az őt felvonás minden motívuma szilajon egyesül, valami titáni hangkavarodás támad, valami hihetetlen zenei kataklizmus. Ez az Erlanger Kamil nem közönséges ember.

A nagy opera nézőtere, a siker mámorában bájos képet nyújtott.

Szomorý Dezső.

Katóka kegyelmes asszony. *Malonyay* Dezső novellából csinálta ezt az érdekes kis szindarabot. A novellában valaki meglövi magát a bizarr, mulatós menyecskeért, aki habozás nélkül odaköltözik a fiatal emberhez, ápolja éjjel-nappal s mikor meggyógyította, odébb áll: kvittek vagyunk és egy komoly orvosnak nyújtja a kezét. A szindarabban természetesen ezt az excentriquet megérteni és megokolni is kellett. Ennélfogva Katóka szerelmes is volt Ladókba, de iszonyodva tapasztalta, hogy míg első férje az asszonyt csak diszmúárunak nézte, melylyel pompázni lehet a társaságban, ez a másik meg csak szenvedélyeinek médiumát látja benne. Az excentrique mögül kibuggyan a meg nem értett nő, akinek mély és tartalmas a lelke és a szíve is ahhoz fordul, akitől sem pompázást, sem szenvedélyes imádatot nem várhat, éppen csak megértést. A gondolat szép is, mély is és meg is ragadta a figyelő közönséget. Amellett érdekes milieut is tár elénk: a park-klubbeli társaságot, azt a társaságot, melynek egész világa a kaszinó. *Malonyay* ismeri ezt a társaságot s az ő révén a nagy-közönség is megismerte. Ezért is hálásak lehetünk neki, no meg azokért a lány, de életből kapott hangulatokért is, mikkel nagy változatokban a szinpadot közel hozza a szívünkhöz. Az előadás is általában jó volt, különösen *Nikó* Lina vendlánya, melyet a szokásos pipiskedés nélkül játszott meg és *Tanay* tacskója, aki elragadó volt majmoló tempóival, melyek közül már-már kibontakozik a kész egyéniség körvonala. Jókedv, kedvesség nyilatkozott a külső szeleburdiságban, melynek a nagy külső hatását köszönhetette. *Varsányi* Irén tehetsége nőttön nő és komolyodik, a czimszerepben olyan alakítást nyújtott, mely a művészet magasabb régióiba nyul.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

**BUDAPESTI
MECHANIKAI**

ZANDER

**GYÓGY-
INTÉZET**

Muzeum-körút 2. — Gyógygimnasztika, orvosi masszázs. Forró- és szénas- és fényfürdők. Néhány javalat: Elgörbülések, izületi- és idegbántalmak, neurasthenia, álmatlanság, gyomor-, bélbajok, szívbetegségek, elhízás stb. ellen. Bővebb főlvilágosítást nyújt a prospektus.

HIRDETMEÉNY

Ezennel közhírré tétetik, hogy miután a Magyar Királyi Pénzügyminiszterium ellenőrző közegei a Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték (XIV. sorsjáték) I. osztályára szóló sorsjegyeket felülvizsgálták, azok a főárusítóknak árusítás végett kiadattak. — A Magyar Királyi Pénzügyminiszterium által jóváhagyott sorsolási terv itt következik:

A Magyar Királyi Szabadalmazott Osztálysorsjáték Sorsolási Terve

Tizennegyedik Sorsjáték.

110,000 sorsjegy, 55,000 nyeremény.

Tizennegyedik Sorsjáték.

Első osztály.		Második osztály.		Harmadik osztály.		Hatodik osztály.	
Betét 12 korona.		Betét 20 korona.		Betét 32 korona.		Betét 24 korona.	
Huzás: 1904. máj. 17. és 18.		Huzás: 1904. jun. 15. és 16.		Huzás: 1904. jul. 12., 13. és 14.		Huzás: 1904. szeptember 27-től október 24-ig.	
Nyeremény	Korona	Nyeremény	Korona	Nyeremény	Korona	Legnagyobb nyeremény szerencsés esetben	
1 à	60000	1 à	70000	1 à	80000	Korona	
1 à	20000	1 à	25000	1 à	30000	1.000.000	
1 à	10000	1 à	10000	1 à	20000	(Egy millió)	
1 à	5000	1 à	5000	1 à	15000	1 Jutal.	600000
3 à	2000 6000	3 à	3000 9000	3 à	10000 30000	K	600000
5 à	1000 5000	5 à	2000 10000	5 à	5000 25000	1 nyer.	400000
8 à	500 4000	8 à	1000 8000	8 à	2000 16000	1 à	400000
30 à	300 9000	20 à	500 10000	10 à	1000 10000	1 à	200000
100 à	100 10000	110 à	300 33000	120 à	500 60000	1 à	100000
3350 à	40 134000	4350 à	80 348000	4850 à	130 630500	1 à	80000
3500 nyer.	K 263000	4500 nyer.	K 528000	5000 nyer.	K 916500	1 à	60000
Nyeremény		Nyeremény		Nyeremény		1 à	50000
Korona		Korona		Korona		1 à	40000
1 à 90000		1 à 100000		1 à 100000		2 à	30000
1 à 30000		1 à 30000		1 à 30000		2 à	25000
1 à 20000		1 à 20000		1 à 20000		4 à	20000
1 à 15000		1 à 15000		1 à 15000		5 à	15000
3 à	10000 30000	3 à	10000 30000	3 à	10000 30000	25 à	10000
5 à	5000 25000	5 à	5000 25000	5 à	5000 25000	50 à	5000
8 à	2000 16000	8 à	2000 16000	8 à	2000 16000	405 à	2000
10 à	1000 10000	10 à	1000 10000	10 à	1000 10000	760 à	1000
120 à	500 60000	120 à	500 60000	120 à	500 60000	1140 à	500
4850 à	170 824500	3850 à	200 770000	3850 à	200 770000	30600 à	200
5000 nyer.	K 1.120,500	4000 nyer.	K 1.076,000	4000 nyer.	K 1.076,000	33,000 nyer. és jutal.	K 10.555,000

A melyik ezen 500 nyeremény közül utolsónak huzatik ki, kapja a jutalmat.

Az I. osztály huzása 1904. május hó 17. és 18-án tartatik meg. A huzások a Magyar királyi állami ellenőrző hatóság és királyi közjegyző jelenlétében, nyilvánosan történnek a Huzási teremben (IV., Eskü-tér, bejárat a Duna-utca felől.) — Sorsjegyek a Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték valamennyi árusítóinál kaphatók.

Budapest, 1904. évi április hó 24-én.

Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték Igazgatósága.

Tolnay.

Huzay.